

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie ustawy budowniczej
dla wsi i pomniejszych miast i miasteczek.

Wysoki Sejmie!

Sprawozdaniem z 11. listopada 1887 L. 50840 (aleg. 19. sten. spr. z r. 1887/8) przedłożył był Wydział krajowy Wysokiemu Sejmowi po raz pierwszy osobny projekt ustawy budowniczej „dla wsi“, a to po poprzednim porozumieniu się z c. k. Rządem, którego nieznaczące poprawki, podane do wiadomości Wydziału krajowego na podstawie reskr. c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z 14 lipca 1887 l. 5624 M. J. z r. 1886., zostały w powyższym projekcie uwzględnione.

Komisya administracyjna Wysokiego Sejmu wniosła też sprawozdaniem z 22 grudnia 1887 Ls. 1070. (aleg. 133. sten. spr. z r. 1887/8) opracowany na powyższej podstawie projekt, który jednakże uchwałą Wysokiego Sejmu z 14. stycznia 1888 zwrócony został Wydziałowi krajowemu z poleceniem rozesłania go Wydziałom Rad powiatowych do zao-
piniowania i następnego dopiero przedłożenia Wysokiemu Sejmowi, „wyłączając z niej przepisy należące do rozporządzeń wykonawczych i administracyjnych“.

Okólnikiem z 31 stycznia 1888 L. 3.591 rozesłał przeto Wydział krajowy projekt rzeczony i projekt Wydziału krajowego wszystkim Wydziałom powiatowym z wezwaniem, „aby zechciały starannie zbadać, czy i o ile projekty rzeczzone odpowiadają stosunkom społecznym po wsiach, zamożności włościan i potrzebie zmiany dotychczasowych przepisów, czyli skala żądań projektu stosuje się do miary potrzeb i wymogów ludności na wsi, wreszcie czyli i które postanowienia rzeczzonego projektu należałoby usunąć, zmienić lub uzupełnić“.

Otrzymał w ten sposób odpowiedzi Reprezentacyi powiatowych dostarczyły Wydziałowi krajowemu nader obszernego materiału, który zużytkowany został przy opracowaniu nowego zupełnie projektu, przedłożonego Wysokiemu Sejmowi sprawozdaniem z 28 lutego 1893 L. 9536. (aleg. 56. sten. spr. z r. 1893).

W tem sprawozdaniu zwrócił Wydział krajowy uwagę Wysokiego Sejmu przede-
wszystkiem na okoliczność, że projektowana ustawa obowiązywać ma nietylko gminy wiejskie, ale także 16 miast i 121 miasteczek nieobjętych podówczas żadną krajową ustawą budowniczą.

Podczas gdy bowiem przedłożony przez Wydział krajowy w r. 1887. równocześnie z projektem ustawy budowniczej dla wsi, projekt także dla „miast i miasteczek“ obowiązywać miał wszystkie miasta i miasteczka w kraju, z wyjątkiem miasta Lwowa i Krakowa oraz 29. miast objętych ustawą budowniczą z 28. kwietnia 1882 dz. u. kr. Nr. 77., Wysoki Sejm ograniczył ustawę tylko do 131. znaczniejszych miejscowości objętych art.

I. ustawy z 4. kwietnia 1889 dz. u. kr. Nr. 31., rozszerzonych obecnie na 154 miejscowości ustawą z 14. lipca 1898 dz. u. kr. Nr. 70.

W powołanem wyżej sprawozdaniu wykazał również Wydział krajowy, że uchwała Wysokiego Sejmu zalecająca opuszczenie z projektu przepisów należących do rozporządzeń wykonawczych i administracyjnych, natrafia na poważne przeszkody już z tego względu, że wiele z tych rozporządzeń opiera się na dawnych dekreтах kancelaryi nadwornej, których rozporządzenie wykonawcze Wydziału krajowego, chociażby wydane było w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem, zmienić nie może. Część zatem tych przepisów musiałaby zostać w ustawie, a druga część musiałaby być ujętą osobnem rozporządzeniem z wielką ujmą dla poglądu na całość postępowania. Rozporządzenia takie wykonawcze i administracyjne są zawarte we wszystkich w kraju obowiązujących już ustawach budowniczych dla miast i znaczniejszych miejscowości, chociaż gminy te pod względem sił ukwalifikowanych, poczucia obowiązku i w ogóle inteligencji wyżej stoją od gmin wiejskich, a właśnie gminy te ostatnie potrzebują jak najbardziej owych projektem ujętych wskazówek, jak mają w poszczególnych wypadkach postępować, aby uczynić zadość postanowieniom ustawy, a co najważniejsze nie narazić strony na szkodę.

Wydaniem zresztą instrukcyi osobnej względnie rozporządzenia wykonawczego do ustawy w niczem zupełnie nie przyniosłoby się ulgi zarządom gminnym, zarządy te bowiem musiałby tak samo wyuczyć się odnośnej instrukcyi względnie rozporządzenia wykonawczego obok ustawy, w którejby tego nie było, jak musiałby obznajomić się z ustawą zawierającą odnośne szczegóły.

Szczegóły te, gdyby ujęte zostały tylko instrukcją, mogłyby obowiązywać tylko zarządy gminne a nie strony prywatne, na czem mogłyby one właśnie ucierpieć albo też wskutek czego urzędowanie zwierzchności gminnej byłoby utrudnione.

Wreszcie poważna większość Reprezentacyi powiatowych podniosła właśnie jako zaletę projektu ustawy, że liczne i rozrzucone dotychczasowe postanowienia, projekt łączy w jedną całość systematyczną.

Szczegółowe odpowiedzi poszczególnych Reprezentacyi powiatowych zamieścił Wydział krajowy w osobnym załączniku powołanego wyżej sprawozdania, a to przy każdym paragrafie projektu z osobna.

Na tej podstawie opracowała Sejmowa komisya administracyjna projekt ustawy przedłożony Wysokiemu Sejmowi sprawozdaniem z 9. maja 1893 LS. 922. (aleg. 265. sten. spr. z r. 1893), projekt ten jednak z powodu spóźnionej pory nie wszedł na porządek dzienny Wysokiego Sejmu.

Liczne zmiany proponowane przez komisję powyższą w projekcie, były przyczyną, że Wydział krajowy ponownie przerobił swój projekt i przedłożył go Wysokiemu Sejmowi po raz trzeci sprawozdaniem z dnia 14. lipca 1893 L. 29.326 (aleg. 1. sten. spr. z r. 1894), a komisya administracyjna również po raz trzeci przedłożyła ten projekt już tylko z niektórymi zmianami sprawozdaniem z 11. lutego 1894 L. 1.494. (aleg. 233. sten. spr. z r. 1894).

Wszakże i ten projekt nie wszedł pod obrady Wysokiego Sejmu również z powodu spóźnionej już wówczas pory.

Wydział krajowy zatem uzupełniwszy swój projekt, przedłożył go po raz czwarty Wysokiemu Sejmowi sprawozdaniem z 26. czerwca 1894 L. 12.628 (aleg. 1. sten. spr. z r. 1894/5).

W międzyczasie jednak c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych ze swej strony i na podstawie życzeń Najwyższej Rady sanitarnej, biorąc za podstawę jeszcze trzeci projekt Wydziału krajowego (który następnie uległ już był zmianie i ze strony Sejmowej komisji administr. i ze strony Wydziału kraj.), zażądało reskrypsem z 29. grudnia 1894 L. 4.037 z r. 1893 wprowadzenia zmian tak licznych i zasadniczych, że przerobienie projektu w Sejmowej komisji administracyjnej okazało się niemożliwem.

Wydział krajowy otrzymawszy odezwą c. k. Prezydium Namiestnictwa z 24. kwietnia 1895 L. 4005/pr. wspomniane wyżej wnioski rządowe i rozpatrzywszy je, przyszedł do przekonania, że poważniejsza część tych wniosków — w obec panujących w kraju stosunków, — jest wręcz niemożliwą do przyjęcia.

Dlatego też odezwą z 2. lipca 1895 L. 29.891. wniósł Wydział krajowy przedstawienie do c. k. Rządu a przedstawienie to nie pozostało bez skutku, w myśl bowiem reskryptu c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z 28. grudnia 1895 L. 5.517/M. J.,

zakomunikowanego Wydziałowi krajowemu odezwą c. k. Prezydyum Namiestnictwa z 19. września 1896 L. 5.974/pr., c. k. Rząd bądź odstąpił od wielu swych wymagań, bądź je znacznie zmodyfikował.

Zawsze jednak pozostało jeszcze tyle zmian do wprowadzenia, że zasła potrzeba przerobienia większej części postanowień projektu, poczem Wydział krajowy po raz piąty przedłożył go Wysokiemu Sejmowi sprawozdaniem z 20. września 1897 L. 20.731 (aleg. 7. sten. spr. z r. 1897/8).

Sprawozdawca Sejmowej komisji administracyjnej p. M. Onyszkiewicz wypracował na tej podstawie swoje wnioski różniące się tylko w niektórych punktach od projektu Wydziału krajowego i kiedy już komisja w pełnym toku obradowała nad tymi wnioskami, zgłosił c. k. Rząd na podstawie reskryptu c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z 31. stycznia 1898 L. 12.773/M. J. ponownie szereg wniosków z żądaniem wprowadzenia ich do projektu.

Pomiędzy tymi ostatnimi wnioskami były i takie, od których c. k. Rząd już poprzednio był odstąpił w myśl reskryptu c. k. Ministerstwa spraw wewn. z 28. grudnia 1895 L. 5.517/M. J.

To też sejmowa komisja administracyjna uważając pertraktacye z c. k. Rządem za nieukończone i stwierdziwszy przytem ponownie, „że wydanie ustawy budowniczej dla wsi i pomniejszych miast i miasteczek jest rzeczą nieodzownej potrzeby — a więc zapewnienie dojścia ustawy do skutku, ze wszech miar wskazane“, uchwaliła dnia 19. lutego 1898. L. 1.922 następujące wnioski:

Wysoki Sejm raczy nchwalić:

1) Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, by celem ustalenia tekstu ustawy zwołał ankietę złożoną z członków tegorocznej komisji administracyjnej;

2) by na podstawie uchwalonej przez ankietę ustawy zażądał od c. k. Rządu objawienia stanowczej opinii — oraz przeprowadził rokowania w kierunku wyrównania objawionej różnicy zdań i

3) by w ten sposób przygotowany projekt ustawy przedstawił Sejmowi.

Jakkolwiek wnioski powyższe dla braku czasu już nie weszły na porządek dzienny Wysokiego Sejmu, mimo to zastosował się Wydział krajowy do wyrażonych w nich życzeń.

Otrzymawszy z c. k. Prezydyum Namiestnictwa odezwą z 15. maja 1898 L. 3.177/pr. wnioski rządowe, uzupełnił Departament gminy (I) projekt Wydziału krajowego odmiennymi wnioskami sprawozdawcy Sejmowej komisji administracyjnej, zgłoszonymi wnioskami c. k. Rządu i swoimi, a tak uzupełniony projekt rozesłał Wydział krajowy pismem z 12. lipca 1898 L. 31.010 wszystkim członkom sejmowej komisji administracyjnej i sprosił ankietę na dzień 3. listopada 1898 i dnie następne.

Do udziału w tej ankiecie zaprosił Wydział krajowy również Reprezentanta c. k. Rządu, a także członka Wydziału krajowego Dra Józefa Wereszczyńskiego.

Obrady jej odbyły się w dniach 3. i 4. listopada 1898 pod przewodnictwem Al. 2. Szefa Dep. L., a protokół obrad dołącza się. $\frac{1}{2}$

Wypracowany na podstawie uchwał powyższej ankiety projekt ustawy, przedkłada Wydział krajowy obecnie po raz szósty Wysokiemu Sejmowi $\frac{1}{1}$ udzielając równocześnie projekt rzeczony c. k. Prezydyum Namiestnictwa z prośbą o objawienie zdania, czyli ustawa może liczyć na uzyskanie Najwyższej sankcyi.

Jeśli by zaś mimo wyjaśnień udzielonych na ankiecie c. k. Komisarzowi rządowemu i mimo powodów przytoczonych w motywach do powyższego projektu, c. k. Rząd nadspodziewanie miał przedstawić jeszcze jakie życzenia, to życzenia te mogłyby już z łatwością być rozpatrzone przez Sejmową komisję administracyjną, niepodobna bowiem nawet przypuszczać, iżby przedłożone zostały nowe życzenia dotąd nierozpatrywane ani przez Wydział krajowy ani przez ankietę.

Tu zaznacza Wydział krajowy, że ankietę rozpatrywała również wniesiony do LW. 64.323/98 memoriał p. Teofila Merunowicza o wniesienie projektu ustawy: a) co do bezwarunkowego obowiązku krycia ogniotrwałym materiałem (dachówką felcowaną) dachów domów stawianych i utrzymywanych „kosztem konkurencyi publicznej“ i b) co

do obowiązku krycia takimże materiałem nowych domów w całym kraju najpóźniej po upływie lat pięciu od wejścia w życie odnośnej ustawy.

Ankieta uchwaliła jednak zalecić Wydziałowi krajowemu tylko projekt *ad a*.

Wydział krajowy wszakże z uwagi, że podług tego projektu musiałyby wszystkie bez wyjątku budynki szkolne, gminne, zakładów gminnych, wszystkie kościoły, cerkwie, wszystkie budynki parafialne i t. p., ogniotrwale być kryte, co w wysokim stopniu obciążałoby strony konkurencyjne, przemysł bowiem wyrobu dachówek felcowanych nie jest jeszcze w kraju tak rozpowszechniony, iżby dachówki rzeczzone można otrzymać i w odległych od kolei miejscowościach, bez znacznieszej nawet dla stron konkurencyjnych różnicy w jej cenie a ceną materiału na miejscu do pokrycia używanego, — postanowił wniosku takiego Wysokiemu Sejmowi na teraz nie przedstawiać.

Przedstawiony wyżej przebieg sprawy projektu ustawy budowniczej dla wsi i pomniejszych miast i miasteczek wskazuje, że projekt był wielokrotnie i wszechstronnie badany, że badały go Reprezentacje powiatowe, c. k. Rząd trzykrotnie, Wydział krajowy sześciokrotnie — nie licząc projektów biurowych, zaś Sejmowa komisja administracyjna, wliczając tu i ankietę — czterokrotnie.

Za każdym razem ulegał projekt zmianom uwzględniającym do najdalszych granic stosunki ekonomiczne ludności wiejskiej i małomiejskiej.

Zmiany wprowadzone na podstawie uchwał ankiety do przedłożonego obecnie projektu, odpowiadają również tej samej myśli, a inne wprowadzone zostały na życzenie c. k. Rządu. Ważniejsze zmiany są następujące:

W §. 1. wstawiono jako nowe postanowienie — wyjątki, w których wypadkach roboty przy budowlach włościańskich, czy to na wsi czy też w miasteczku nie wymagają konsensu lecz tylko zgłoszenia u Zwierzchności gminy. Zwierzchności gminnej zastrzeżono jednak prawo wyznaczenia mimo to terminu do rozprawy budowlanej (§. 4.) w ciągu sześciu dni jeśli uzna, że do wykonania zamierzonej roboty potrzebny jest konsens, albo jeśli zamierzonej robocie sprzeciwi się sąsiad.

Przeciw takiemu wyznaczeniu terminu do rozprawy nie przysługuje budującemu prawo wniesienia rekursu.

Z pomiędzy uchwalonych wszakże przez ankietę wyjątków, musiały niektóre ulegć ograniczeniu jak n. p. wyprowadzenie ścian niedozwoleniem rozszerzenia przytem budynku, a urządzenie drzwi lub okien dopuszczalnym być może tylko o tyle, o ile nowe drzwi lub okna wychodzą będą na grunt własny budującego.

Zgłoszenie zaś samo podobnej roboty musi być podane na piśmie lub protokolarnie już w interesie samego budującego.

W §. 3. prócz zmian w ułożeniu porządku ustępów wprowadzono zmianę, że do budowy zwykłego parterowego domu włościańskiego etc. czy to na wsi, czy w miasteczku — wystarczy, jeśli budujący ustnie zgłosi swą prośbę o konsens a Zwierzchność gminna spisać ma wówczas stosowny protokół.

Przeciw takiej zmianie projektu — zapytany c. k. Komisarz rządowy — nie podniósł żadnych zarzutów.

W §. 5. wstawiono w trzecim ustępie nowe postanowienie co do budynków stawianych w zbytnej odległości od zabudowanej części gminy, gdzie skutek tej odległości wykonywanie policyi miejscowej byłoby utrudnione.

§. 7. uzupełniono z uwagi na wyjątki, dopuszczone w §. 1.

§. 14. punkt 2. uzupełniono postanowieniem, podług którego domy przeznaczone na mieszkania dla gości kąpielowych mają być ogniotrwale kryte.

Słuszną jest bowiem rzeczą, ażeby goście ci płacąc wygórowane czynsze za pomieszczenie, mieli przynajmniej bezpieczny dach nad sobą.

Pod §. 16. wstawiono nowe postanowienie, dopuszczające ustanowienie ze strony Rady gminnej linii regulacyjnej dla poszczególnych części gminy albo poszczególnych dróg ulic lub placów.

Paragraf ten podług uchwały ankiety miał być wstawiony po następnym, traktującym o „planie regulacyjnym“.

Wydział krajowy jednak z uwagi, że bez wątpienia i sporządzenie planu linii regulacyjnej powinno podlegać przepisom — jak taki plan ma być sporządzony, względnie

czego Zwierzchność gminy przy sporządzeniu tego planu ze względu na cel zamierzony przestrzegać powinna, wstawił odnośny paragraf przed postanowieniami o planie regulacyjnym, natomiast zmodyfikował odpowiednio następny §. 17. lit. b i zmienił §. 18. o wywłaszczeniu.

Do §. 19. (przedtem 18.) wstawiono jako drugi nowy ustęp postanowienie, podług którego, jeżeli w miejscu budowy nie znajdują się koncesyjonowani przemysłowcy budowlani, może władza udzielająca konsensu, przy mniejszych parterowych budowlach o zwykłych konstrukcyach bez sklepień i urządzeń podziemnych, nie wymagać ustanowienia kierownika budowy.

C. k. Komisarz rządowy zapytany podczas ankiety oświadczył, że w tej sprawie nie ma nic do nadmienienia.

W §. 20. (19.) wykreślono w pierwszym następie wzmiankę o materyale do stawiania domów.

W drugim ustępie nowym upoważniono Wydział powiatowy do zezwalania na pokrywanie dachem nieogniotrwałym domów i w odległości 6 m. a względnie 3 m. od niezabudowanej granicy sąsiedzkiej, jeżeli idzie o odbudowanie domu na tem samym miejscu a stosunki lokalne nie dopuszczają innego sposobu odbudowania się, niemniej też w wypadkach, gdzie te stosunki lokalne zmniejszają niebezpieczeństwo pożaru.

Zamierzona budowa musi być jednak w każdym razie oddzieloną szeregami drzew liściastych od budynków sąsiedzkich.

Do załatwienia sprawy przez Wydział powiatowy, zakreśla projekt terminu dni 30 a to z uwagi, że w niektórych Wydziałach powiatowych posiedzenia Wydziału odbywają się rzadziej, wskutek czego interes strony mógłby na tem ucierpieć.

Co do rejonu, w którym budynki miałyby stawiane być z ogniotrwałego materyału i takimże materyałem kryte, pozostawia projekt radom gminnym po wsiach zupełną pod tym względem wolność uchwalenia lub nieuchwalenia takiego rejonu.

Natomiast Rady gminne miast i miasteczek, które podlegać będą projektowanej ustawie, miałyby obowiązek w przeciągu roku od wejścia w życie tej ustawy, uchwalić rejon, w którym domy tylko ogniotrwałym materyałem kryte być muszą, uchwalenie zaś, czy domy odnośne mają być także z ogniotrwałego materyału stawiane, pozostawione jest wolnej woli Reprezentacyi gminnej.

Zarazem przyznaje jednak projekt Wydziałowi powiatowemu prawo uwolnienia całej gminy od obowiązku krycia dachów ogniotrwałym materyałem, jeśli materyał ten jest w gminie kosztowny albo ludność miejscowa ubogą.

Uwolnienie takie może być przyznane na czas aż do lat 10 i może być przedłużone, jeśli stosunki miejscowe nie ulegną zmianie.

W myśl uchwał ankiety przyjęto dalej, że budynki dwupiętrowe i wyższe muszą być ogniotrwałe kryte, oraz, że budynki, których pokoje na piętrze przeznaczone są do zebrania większej ilości osób, jak domy modlitwy, szkoły, zgromadzenia wszelkiego rodzaju, koncerta itp., muszą być ogniotrwałe zbudowane i kryte. (Postanowienia co do drzwi w takich budynkach zawarte są w §. 25. projektu).

Wniosek c. k. Komisarza rządowego o postanowienie, że tylko parterowe budowle mogą być kryte słomą, trzcina lub sitowiem, jednopiętrowe zaś gontem, deskami lub dranicami — pominąwszy, że przedtem wnioski te przez c. k. Rząd nie były stawiane, nie mogły być uwzględnione już z tego powodu, iż w pewnym kierunku postanowienia takie obciążałyby ludność wiejską i małomiasteczkową daleko więcej, aniżeli to dopuszczają obowiązujące w gminach wyższej kategorii ustawy budownicze.

Również wniosek c. k. Komisarza rządowego podniesiony w myśl domagania się c. k. Rządu o wstawienie do projektu postanowień §. 45. ust. bud. z 4. kwietnia 1889 dz. u. kr. Nr. 31 (o stodołach, szopach itp.), nie mógł być uwzględniony dlatego, że takie postanowienia — wobec panujących w kraju stosunków, a zwłaszcza niezwykłego rozdrobnienia gospodarstw i ubóstwa ludności, wprost nie dałyby się przeprowadzić.

Powołany wyżej §. 45. postanawia, że budynki gospodarskie z nieogniotrwałego materyału stawiane być mogą tylko w odległości 10 m. od domu mieszkalnego lub kuchni, inaczej musi być wyciągnięty mur ogniochronny między mieszkaniem lub kuchnią a przyległym budynkiem gospodarskim.

Otóż z powodów wyżej podanych, w nader licznych wypadkach, które obejmowałyby nawet całe gminy, nie starczyłoby miejsca na budynki gospodarcze a z łatwo zrozumiałych względów nie możnaby i muru ogniochronnego wyciągnąć.

W takim razie wcale nie wolno byłoby stawiać budynków gospodarskich z materiału nieogniotrwałego, czego dopuścić przecież nie podobna.

Licząc się właśnie z tymi stosunkami, dopuszcza projekt w pierwszym ustępie §. 20. (19.) tylko tę zasadę (przez c. k. Rząd zresztą przyjętą), że 10 m. odległość zachowaną być winna między jednym gospodarstwem — zatem z budynkami gospodarskimi — a drugim, obcem gospodarstwem.

Z podobnych powodów nie mogły być uwzględnione także życzenia c. k. Rządu o postanowienie, że domy dwupiętrowe lub wyższe mogłyby być stawiane z materiału nieogniotrwałego tylko wówczas, jeśli odległość ich od sąsiedniego budynku wynosić będzie również conajmniej 10 m. (miałoby to stosować się także do budynków przemysłowych ale już tylko jednopiętrowych), oraz że kościoły i inne publiczne budynki, (do których należałyby i cerkwie, szkoły itp.) możnaby stawiać z nieogniotrwałego materiału pod warunkiem, jeśli wewnątrz ich nie byłoby wyższe nad 4 stopnie (schody) ponad teren zewnętrzny.

Przy §. 21. (20) domagał się c. k. Rząd podług odezwy c. k. Prezydium Namiestnictwa z 15. maja 1898 L. 3177/pr. wstawienia przepisu o sposobie zaopatrywania ścian ryglowych i belkowych. Od tego jednak żądania odstąpił był c. k. Rząd już w roku 1896 uwagą podaną przy §. 21. ówczesnego projektu. Przepis ten jakkolwiek pożądanym, wobec ubóstwa ludu nie może być przymusowo — w drodze ustawy wprowadzony.

Żądane dalej przez c. k. Rząd postanowienie, ażeby przepis o warstwach izolacyjnych proponowany w projekcie do zastosowania przy domach przeznaczonych dla gości kąpielowych, rozszerzyć na wszystkie wogóle domy — dla zapobieżenia wilgoci, jest trudny do przeprowadzenia, zwiększa bowiem koszt budowy.

Jeśli zaś budujący tylko może koszt taki ponieść, to i bez przymusu ustawowego wprowadza warstwę izolacyjną dla swego własnego dobrze zrozumianego interesu,

Zresztą odnośne postanowienie ograniczające się tylko na zdrojowiska i stacje klimatyczne, wstawiono do projektu tylko na wniosek c. k. Rządu z r. 1895 podany przy §. 26. ówczesnego projektu przez c. k. Rząd poprawionego.

W §. 22. (21.) ustęp ostatni ograniczono obowiązek stawiania murów ogniochronnych ze względu na budynki stylowe (n. p. mansardowe), które podobnym murem w środku dachu zostałyby zeszcpecone i ze względu na budynki gospodarskie po wsiach, gdzie zazwyczaj trudno o materiał ogniotrwały.

W §. 25. (24.) wysokość izb mieszkalnych względnie pokoi na 2·20 m. ograniczono zgodnie z opinią c. k. Rządu — do parterowych domów, dla piętrowych zaś ustanowiono wysokość na 2·50 m.

Natomiast wniosek c. k. Komisarza rządowego o zwiększenie okien w budynkach włościańskich z proponowanych 80 cm. wysokości i 50 cm. szerokości, na 1 m. wysokości i 60 cm. szerokości oraz o postanowienie, że w głównej izbie mają być przynajmniej 2 okna, nie mógł być uwzględniony.

Przemawiają przeciw niemu bowiem głównie względy na ubytek ciepła, brak podwójnych okien, podrożenie opału itp.

Projekt ustanawia zresztą minimum rozmiarów a i to minimum natrafi na trudności wobec głęboko zakorzenionego zwyczaju u ludu, urządzania tylko małych okienek.

Treść zaś opinii rządowej podług odezwy c. k. Prezydium Namiestnictwa z 15. maja 1898 L. 3177/pr. nie wskazuje na to, iżby wniosek powyższy musiał być do projektu wstawiony, opinia ta bowiem opiewa:

„Jeżeli odstąpiono od postanowienia objętości powietrza przypadającego na głowę, to jednak należało zachować dawne postanowienia (rządowego projektu) względem wysokości pokoi i wymiaru okien, co wielkie ma znaczenie dla warunków sanitarnych mieszkania.“

„Co najwięcej możnaby tylko w parterowych budynkach przyjąć projektowaną wysokość 2·20 m. a to dlatego, że mieszkania te mają pośrednią wentylację przez sufit.“

W opinii tej niema więc wzmianki o koniecznej potrzebie 2 okien w głównej izbie a z całości tej opinii wynika, że c. k. Rząd ograniczył swe żądanie jedynie do wysokości izb, co też projekt uwzględnia.

W przedostatnim ustępie wstawiono zgodnie z wnioskiem rządowym postanowienie, że drzwi pokoi na piętrze, przeznaczonych do zebrań większej ilości osób (§. 20.), mają być urządzone do otwierania na zewnątrz a wyjścia muszą prowadzić bezpośrednio

również na zewnątrz, dalej postanowienie co do szerokości i ilości tych drzwi, wreszcie że drzwi kościołów i cerkwi mają być również urządzone do otwierania na zewnątrz.

W §. 26. (25.) wstawiono zgodnie z opinią rządową postanowienie, że nasypu ze starej budowli nie wolno używać pod podłogi nowego domu.

W §. 27. (26.) domagał się c. k. Rząd opuszczenia wyrazu „z reguły“, albo też podania przepisów dla wyjątków.

Paragraf ten jednak, tak jak jest podany w projekcie, odpowiada ściśle żądaniu c. k. Rządu postawionemu przy §. 27. ówczesnego projektu, zmodyfikowanemu w myśl odezwy c. k. Prezydium Namiestnictwa z 19. września 1896 L. 5974/pr.

Przy §. 29. (28.) podniósł c. k. Rząd życzenie zakazu zatykania kominów wogóle. Pod tym względem powołać się należy na już zmodyfikowane również przy powyższej odezwie życzenie c. k. Rządu wyrażone przy §. 29. ówczesnego projektu, w kraju bowiem używa się przeważnie drzewa, a nie węgla — do opału i gotowania.

W §. 32. (31.) przyznano Wydziałowi powiatowemu prawo w poszczególnych wypadkach uwalniania budującego od obowiązku urządzenia wychodków przy budowie nowego domu.

O ile zaś przy domach już istniejących wychodków brakuje, mają one być urządzone tylko w miejscowościach, w których znajdują się zdrojowiska lub stacje klimatyczne oraz we wszystkich znaczniejszych miejscowościach, które oznaczy Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem rozumie się na podstawie wniosków Wydziałów powiatowych.

C. k. Rząd w swych wnioskach nie dopuszczał ani w pierwszym ani w drugim wypadku żadnych wyjątków.

Notorycznie wszakże znane pod tym względem stosunki po gminach nietylko wiejskich, ale i małomiasteczkowych, wskazują, iż takie bezwzględne postanowienie ustawy byłoby nie do przeprowadzenia. Stałoby temu na przeszkodzie przedewszystkiem albo ubóstwo albo brak miejsca w domach gęsto zabudowanych.

W szczególności zaś co do wychodków w domach już istniejących, zwrócić należy uwagę także na fakt, że jakkolwiek projekt dla celów asanacji wprowadza pod tym względem pewien przymus ograniczony stosunkami lokalnymi, mimoto projekt wymaga więcej, aniżeli ustawa budownicza z 4. kwietnia 1889 dz. u. kr. Nr. 31., względnie z 14. lipca 1898 dz. u. kr. Nr. 70. obowiązująca obecnie w 154. znaczniejszych miejscowościach, gdzie wcale niema żadnego takiego przymusu, jakkolwiek przy wydaniu wspomnianej ustawy wiadomą było rzeczą, że niejedna z odnośnych gmin dużo pod tym względem pozostawia do życzenia.

Co do urządzania zbiorników na nawóz domagał się c. k. Komisarz rządowy zakazu urządzenia takiego zbiornika przed frontem domu. Gdy zaś wypadki takie mogą być nieliczne i usunięte być mogą zwykłym nakazem Zwierzchności gminnej, przeto postanowienia takiego nie wciągnięto do projektu. Zauważa się przytem, że powołana wyżej ustawa budownicza z r. 1889 nie ma żadnego specjalnego przepisu dla zbiorników na nawóz.

§. 33. (32.) ułożony został ściśle podług wniosków rządowych.

W §. 37. (36.) ustanowiono zwiększoną odległość z 30 na 50 m. dla budowli obok kościołów i cerkwi, a to jako odległość z reguły.

C. k. Rząd domagał się opuszczenia tego wyrazu „z reguły“.

Wyraz ten jednak powinien być pozostawiony, dopuszcza on bowiem wyjątki dla budynków parafialnych, szkół publicznych, dla kościołów i cerkwi, które na tem samym miejscu mają być odbudowane i innych tym podobnych wyjątków.

§. 39. (38.) przyjęto podług wniosku rządowego.

Przy §. 42. (41.) wnosił c. k. Rząd, ażeby opuścić postanowienie, że wyjątkowo można zamieszkąć późną jesienią budynki podczas wiosny pod dach doprowadzone a w jesieni narzucone, jeżeli komisya powołana do zbadania prośby o zezwolenie na zamieszkanie — stwierdzi, że nie sprzeciwiają się temu względy sanitarne lub bezpieczeństwa publicznego.

Z uwagi jednak, że otrzymanie takiego wyjątkowego zezwolenia zależy od zastrzeżonego projektem orzeczenia komisji pod względem sanitarnym i bezpieczeństwa publicznego oraz, że niepodobna wykluczyć możliwości szybszego wyschnięcia domu lub

jego części — zwłaszcza domu mniejszego, pozostawia Wydział krajowy odnośne postanowienie projektu.

Nowy §. 46. postanawia, że z każdej czynności urzędowej ustawą nakazanej, która będzie podstawą orzeczenia władzy, ma być spisany protokół, oraz, że o ile ustawa inaczej nie postanawia, będą wszystkie takie czynności spełniane bezpłatnie, a przyzwani przytem znawcy, jeśli nie są płatnymi funkcjonaryuszami gminy, wynagradzani z funduszków gminy.

Paragraf ten przyjęty został przez ankietę na wniosek referenta Sejmowej komisji adm., a Wydział krajowy przyjmuje go również.

W §. 49. (47.) dodano na wstępie postanowienie, że Wydział krajowy ma prawo nadzoru nad wykonaniem ustawy.

Rozchodzi się bowiem o wyraźne upoważnienie Wydziału krajowego do wydawania wszelkich zarządzeń nietylko w specjalnych wypadkach, kiedy sprawa do niego wchodzi jako do instancji, ale także i w wypadkach, kiedy zajdzie potrzeba wydania w granicach ustawy norm ogólnych.

Podobne postanowienie zastrzeżone jest nietylko dla Wydziału krajowego, ale i dla Wydziałów powiatowych w §§. 37. 38. i 39. ustawy ogniowej dla miast i miasteczek z 10. lutego 1891 dz. u. kr. Nr. 16.

Co do innych zmian powołuje się Wydział krajowy na swe zeszlóroczne sprawozdanie z 20. września 1897 L. 20731 (aleg. 7. sten. spr. z r. 1897/8) i wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić dołączony projekt ustawy.

**Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi
z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.**

We Lwowie dnia 26. listopada 1898.

Marszałek krajowy:
St. Badeni m. p.

Sprawozdawca:
Adolf Vayhinger m. p.
Członek Wydziału krajowego.

U S T A W A

z dnia obowiązująca w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem wydaję załączoną ustawę budowniczą dla wsi i pomniejszych miast i miasteczek i rozporządzam, co następuje:

Art. I.

Przepisom niniejszej ustawy podlegają wszystkie miejscowości kraju z wyjątkiem miast Lwowa i Krakowa, gmin miejskich, dla których wydaną została ustawa budownicza z 28. kwietnia 1882 dz. u. kr. Nr. 77., oraz znaczniejszych miejscowości, podlegających ustawie budowniczej z 4. kwietnia 1889 dz. u. kr. Nr. 31., względnie z 14. lipca 1898 dz. u. kr. Nr. 70.

Art. II.

Postanowienia §§. 2. do 15. ustawy ogniowej dla miast i miasteczek wydanej na mocy Ces. patentu z dnia 28. lipca 1786, oraz postanowienia §§. 1. do 10. ustawy ogniowej dla gmin wiejskich, wydanej również na mocy Ces. patentu z dnia 28. lipca 1786, wreszcie wszelkie pozostające z niniejszą ustawą w związku postanowienia dekretów kancelaryi nadwornej, rozporządzeń gubernialnych i t. p. zostają uchylone.

Art. III.

Ustawa niniejsza wchodzi w wykonanie dnia dziewięćdziesiątego po jej ogłoszeniu.

Art. IV.

Wykonanie tej ustawy poruczam Mojemu Ministrowi spraw wewnętrznych.

Ustawa budownicza

dla wsi i pomniejszych miast i miasteczek.

ROZDZIAŁ I.

O pozwoleniu na budowę (konsensie).

§. 1.

Budowy lub roboty wymagające konsensu.

Budowa nowego, przebudowanie starego budynku, dobudowanie nowej części do istniejącego budynku, dobudowanie nowej części nad nim lub przedsięwzięcie takich zmian w istniejącym budynku, które wpływają na jego trwałość, bezpieczeństwo ogniowe, stosunki sanitarne, albo prawa sąsiadów, — wymaga zezwolenia zwierzchności gminnej (konsensu), nadto wymaga takiego zezwolenia:

- a) budowa studni i piwnic;
- b) budowa nowego lub zmiana istniejącego kanału, ścieku, jamy kloacznej, wychodków, zbiorników na wodę lub nawóz;
- c) budowa nowych lub zmiana istniejących ognisk i kominów;
- d) przeistoczenie niezamieszkałych budynków lub ich części na mieszkania, oraz przeistoczenie pomieszczeń na sklepy, warstwy, budynki gospodarskie lub łązienki;
- e) wyprowadzenie lub zniesienie ścian lub ogniowych murów;
- f) wybicie drzwi lub okien ku ulicy lub ku domom sąsiednim;
- g) przeistoczenie lub podwyższenie dachu;
- h) zmiana sklepień;
- i) ustawianie gromochromów, ustawianie ciężkich przedmiotów (posągów, kopuł itp.) nad gzymsami okapowymi;
- k) stawianie słupów przy drodze lub ulicy publicznej i placu publicznym, łączenie słupów nad drogą lub ulicą publiczną i placem publicznym;
- l) założenie lub prowadzenie wszelkiego rodzaju rurociągów przez drogi, ulice lub place publiczne, względnie wzdłuż takich dróg, ulic i placów w odległości mniejszej niż 1 metr od krawędzi ulicy, placu lub zewnętrznej krawędzi rowu drogowego.
- m) odgraniczenie i odgrózenie gruntów prywatnych od dróg, ulic i placów publicznych.

Przy budowlach jednak włościańskich czy to na wsi czy w miasteczku, mogą być wykonane bez konsensu: urządzenie zbiornika na wodę, wyprowadzenie ściany bez rozszerzenia budynku, zniesienie

ściany, urządzenie drzwi lub okien na grunt własny i przeistoczenie lub podwyższenie dachu, jeżeli Zwierzchność gminna, którą budujący naprzód o tem protokolarnie lub na piśmie zawiadomić winien, w ciągu sześciu dni nie wyznaczy terminu do rozprawy budowlanej (§. 4.) a tem samem nie uzna potrzeby wydania formalnego konsensu.

Rozprawę taką należy wyznaczyć i w wypadku sprzeciwienia się zamierzonej robocie ze strony sąsiada.

Przeciw wyznaczeniu terminu do rozprawy nie przysługuje budującemu prawo rekursu.

Do udzielenia zezwolenia na budowę wykonywane na cele publiczne przez państwo, kraj lub powiat, budowę kolei żelaznych, i obok kolei żelaznych, oraz na budowy do celów przemysłowych, powołane są władze wskazane w §§. 9. 10. i 11.

§. 2.

Pomniejsze zmiany.

Wszystkie inne, w §. 1. nie wymienione, pomniejsze zmiany w budynku istniejącym, mogą być wykonane bez pozwolenia Zwierzchności gminnej.

§. 3.

Podanie o konsens i plan budowy.

Podanie o konsens budowlany (§. 1.) należy wnieść do Zwierzchności gminnej z reguły na piśmie i przedłożyć plan w dwu równobrzmiących egzemplarzach podpisanych przez sporządzającego plan i przez budującego.

Plan taki ma obejmować :

a) plan sytuacyjny uwidoczniający położenie i granice gruntu zabudować się mającego, jakoteż przyszłego budynku, jego rozmiary, położenie i odległość zabudowań istniejących na gruncie budowlanym, odległość i kierunek przylegającej ulicy lub placu publicznego, położenie i odległość sąsiednich realności, znajdujących się na nich studzien, dołów kloacznych i gnojowisk, oraz imię i nazwisko właścicieli tych realności (§. 4.);

b) plan niwelacyjny, wykazujący poziom gruntu budowlanego;

c) plany niwelacyjne wszystkich piąter, piwnic i poddasza, przekrój podłużny i poprzeczny i fasadę budynku.

Na planie piwnic winny być uwidocznione doły kloaczne, kanały domowe, ich połączenie z kanałem głównym, przekrój poprzeczny i spadek, wreszcie ścieki i studnie.

Na planie poddasza przedstawić należy wszystkie mury strychowe, kominowe i ogniowe.

Niezwykłe konstrukcye, mianowicie żelazne, przedstawić należy rysunkami szczegółowymi.

Wszystkie plany należy rysować według miary metrycznej a mianowicie :

a) plany sytuacyjne, obejmujące większą przestrzeń, według skali 1 : 500 albo 10 cm. = 50 m. naturalnej wielkości, przy mniejszych przestrzeniach według skali 1 : 250 albo 10 cm. = 25 m. naturalnej wielkości;

b) plany niwelacyjne w wymiarach długości według skali planu sytuacyjnego, w wymiarach wysokości zaś według dziesięć razy większej skali;

c) plany budowli według skali 1 : 100 albo 10 cm. = 10 m. naturalnej wielkości.

Rysunki szczegółowe i konstrukcyjne należy wykonać według skali, któraby ich dokładne zbadanie umożliwiła, a mianowicie w stosunku jak 1 : 10, 1 : 20, 1 : 50.

Jeżeli chodzi o budowę zwykłego parterowego domu włościańskiego mieszkalnego lub gospodarskiego, względnie o robotę przy takich budowlach (§. 1.) czy to na wsi czy w miasteczku, może budujący, jeśli nie zachodzą wyjątki przewidziane w §. 1., także ustnie przedstawić Zwierzchności gminnej prośbę o konsens.

Może on również albo przedłożyć prosty szkic budowy i szkic sytuacyjny, uwidoczniający położenie i rozmiary przyszłego budynku, oraz położenie i odległość sąsiednich budynków, względnie także drogi lub placu publicznego (§. 4.), albo szczegółoly te ustnie podać.

Taką ustną prośbę lub ustnie podane szczegoly obowiązaną jest Zwierzchność gminna spisać protokolarnie i to bezpłatnie.

Plany albo szkice zwykłych włościańskich domów parterowych można sporządzać podług dowolnej skali.

§. 4.

Badanie planu.

Zwierzchność gminna obowiązana jest w przeciągu sześciu dni, w wypadkach zaś przewidzianych w §. 12. w przeciągu dni 14 po otrzymaniu pisemnego podania względnie ustnej prośby (§. 3.), powołać komisję na miejsce zamierzonych robót.

Komisję przeprowadza Naczelnik gminy lub jego zastępca.

Do udziału w komisji zaważać należy kierownika budowy, jeśli został ustanowiony, dalej w razie potrzeby nieinteresowanego w zamierzonych robotach znawcę względnie znawców i naczelnika straży ogniowej z urzędu, jeśli w gminie straż taka jest zorganizowana.

W miejscowościach zaś, gdzie znajdują się zdrojowiska lub stacye klimatyczne o własnym statucie, zaważać należy do udziału również delegata komisji zdrojowej lub klimatycznej, względnie także rządowego inspektora zdrojowego.

O terminie oględzin komisyjnych należy uwiadomić strony interesowane, a mianowicie budującego i sąsiadów budującego t. j. właścicieli gruntów położonych bezpośrednio lub pośrednio w odległości 10 metrów, jeśli idzie o budowę nieogniotrwałą lub tylko ogniotrwałe krytą, a 3 m., jeśli ma być stawiany ogniotrwały budynek (§. 20.), w wypadkach zaś przewidzianych w §§. 36. i 57. w odległości 30 m., względnie 50 m. (§. 37.) od zamierzonej budowy lub roboty.

Komisya zbada na miejscu plan budowy lub protokolarnie podany opis zamierzonych robót, przysłucha znawców, jeśli zostali powołani, dalej sąsiadów, czy i jakie czynią zarzuty przeciw zamierzonej budowie, zaważwie budującego do oświadczenia się na odnośne zarzuty i starać się będzie strony pogodzić.

W protokole z czynności rzeczonyj komisji należy obok poszczególnienia członków jej, wymienić strony interesowane przy komisji tej obecne, osobno zaś strony, które mimo uwiadomienia, do komisji się nie stawiły, dalej, wpisać zdanie znawców, jeśli do komisji byli wzywani, zgłoszone przeciw budowie zarzuty tudzież wynik rokowań co do ugodowego ich załatwienia. Tak sporządzony protokół winni podpisać uczestnicy komisji.

Czynności biorących udział w tej komisji są bezpłatne, z wyjątkiem znawców, których budujący wynagrodzić winien podług taksy uchwaloney przez Radę gminną (§. 47.), jeśli znawcy ci nie są płatnymi za to funkcyonaryuszami gminy.

§. 5.

Załatwienie podania o konsens.

Na podstawie protokołu przeprowadzonej rozprawy (§. 4.) ma Zwierzchność gminna do trzech dni po odbyciu komisji wydać i doręczyć za rewersami budującemu i stronom, które przeciw budowie wniosły zarzuty, pisemne rozporządzenie, zezwalające na zamierzoną budowę lub odmawiające pozwolenia, rozstrzygając tak w jednym jak i w drugim wypadku podniesione przeciw budowie zarzuty, o ile one odnoszą się do policyi miejscowej lub wogóle do względów publicznych.

W razie odmowy należy podać przyczyny, to jest uzasadnić ją postanowieniami ustawy. Zbytńia odległość od zabudowanej części gminy, utrudniająca wykonywanie policyi miejscowej, może być także przyczyną odmowy konsensu na budowę.

Zezwolenie na budowę winno zawierać :

- a) rodzaj zamierzonej budowy lub roboty (§. 1.);
- b) dokładne oznaczenie miejsca budowy lub roboty i odległości od własnych i sąsiednich budynków i gruntów a nadto jeżeli chodzi o budowę przy zregulowanej drodze lub ulicy, względnie zregulowanym placu, także oznaczenie linii regulacyjnej (budowlanej) (§§. 12—16);
- c) oznaczenie materiału, z którego ściany, dach, kominy a w budynkach drewnianych i ściany do komina lub ogniska przyległe, mają być postawione;
- d) długość, szerokość, i wysokość budynku, oraz wysokość izb, względnie pokoi w miarze metrycznej;
- e) ilość i wymiar okien i drzwi;
- f) ilość i rodzaj ognisk;
- g) postanowienie, czy do prowadzenia budowy strona ustanowić ma prawnie upoważnionego kierownika budowy (§. 19).

Wszelkie zmiany przez Zwierzchność gminną w konsensie zastrzeżone, winny być ile możności oznaczone także w przedłożonych planach, z których jeden egzemplarz zaopatrzony podpisem i pieczęcią Zwierzchności gminnej, zwrócić należy budującemu a drugi przechować w aktach.

§. 6.

Prawa prywatne.

Jeżeli przeciw zamierzonej budowie (§. 1.) podniesiono zarzuty pochodzące z tytułu prawa prywatnego i zarzuty te przy komisijnem badaniu planów nie mogły być w drodze ugody usunięte, ze względów zaś publicznych nie zachodą żadne przeszkody przeciw wspomnianej budowie, wówczas może być konsens wydany.

W konsensie tym jednak obowiązana jest Zwierzchność gminna szczegółowo wymienić powyższe zarzuty i strony z ich pretensjami odesłać do drogi prawa.

Sąd rozstrzyga, czy budowa dopuszczona ze względów publicznych, przeciw której podniesiono zarzuty z tytułu prawa prywatnego, ma być wstrzymaną aż do rozstrzygnięcia sporu czy też i pod jakimi warunkami tymczasem prowadzoną być może (§§. 340., 341. i 342. ust. cyw. i art. XXXVII. ustawy z 1. sierpnia 1895 dz. p. p. Nr. 112. wprowadzającej cywilną procedurę sądową).

§. 7-

Rozpoczęcie budowy.

Budowa może być dopiero wtedy rozpoczęta, gdy konsens stał się prawymocnym.

Roboty zaś przy budowach włościńskich poszczególnione w §. 1. mogą być rozpoczęte w sześć dni po zgłoszeniu ich u Zwierzchności gminnej, jeśli ta ostatnia, czy to podług własnego uznania, czy też z powodu sprzeciwienia się zamierzonej robocie ze strony sąsiada, nie zarządzi rozprawy budowlanej

§. 8.

Gaśnięcie i odnawianie konsensu.

Konsens na budowę gaśnie, jeżeli budowa dozwolona, nie została wykonaną w ciągu dwóch lat od prawymocności konsensu.

W razie rozpoczęcia budowy i niewykończenia jej w ciągu dwóch lat, należy przed upływem rzeczzonego terminu naprzód uwiadomić Zwierzchność gminną o zamierzonym dalszym prowadzeniu budowy i oczekiwać postanowienia jej, czy budowa może być dokończoną na podstawie pierwotnego planu, czyli też ze względu na zmienione stosunki zachodzi potrzeba rewizji planów i odnowienia konsensu.

Postępowanie przy odnawianiu konsensu należy przeprowadzić podług postanowień §§. 4., 5. i 6.

§. 9.

Budowy na cele przemysłowe.

Przy budowach na cele przedsiębiorstw przemysłowych większych, wymienionych w §. 27. ustawy przemysłowej, powołany jest Wydział powiatowy do przeprowadzenia czynności przepisanych w §§. 4., 5., 6., 8. i 12.

Do udziału w komisji (§. 4.) i objawienia swego zdania zażewwie Wydział powiatowy także odnośnego naczelnika gminy lub jego zastępcę, jeśli zaś budowa wykonaną ma być na obszarze dworskim, przełożonego tegoż obszaru, a względnie także i naczelnika gminy lub tegoż zastępcę (§. 57. ust. 3.).

Przy budowach na cele przedsiębiorstw mniejszych, do których odnosi się §. 26. ustawy przemysłowej, pozostaje zakres działania Zwierzchności gminnej (przełożonego obszaru dworskiego) niezmienny.

Rozprawę budowniczą łączyć należy ile możności z rozprawą przemysłowo-policyjną i w tym celu ma władza przeprowadzająca rozprawę porozumieć się z władzą polityczną co do terminu rozprawy.

Przy rozprawie winien z urzędu wziąć udział także naczelnik miejscowej straży ogniowej, jeśli straż taka jest w gminie zorganizowaną.

Konsens budowniczy na cele przedsiębiorstw przemysłowych udzielony być może dopiero po prawymocnem zezwoleniu na prowadzenie przedsiębiorstwa.

Koszta komisji Wydziału powiatowego po za miejscem siedziby tego Wydziału, ponosi strona podająca o konsens.

§. 10.

Budowy kolejowe i obok kolei żelaznych.

Przy budowach na gruntach kolei żelaznych i przy nowych budowach, dobudowaniach i przebudowaniach obok kolei żelaznych już istniejących lub w budowie będących, względnie w ich rejonie pożarnym, należy stosować się do osobnych przepisów każdorazowo obowiązujących.

Do przedsięwzięcia czynności urzędowych przy budowach w rejonie pożarnym kolei, powołaniem jest c. k. Starostwo, przyczem zastosowane być mają prócz szczegółowych w tej mierze obowiązujących przepisów, także postanowienia niniejszej ustawy.

§. 11.

Budowy publiczne wykonywane przez państwo, kraj lub powiat.

Przy budowach na cele publiczne przedsięwziętych przez państwo, kraj lub powiat, powołane jest c. k. Starostwo do przeprowadzenia czynności przepisanych w §. 4.

Jeżeli przeciw zamierzonej budowie nie wniesiono zarzutów lub wniesione w toku rozprawy zostały usunięte, uwiadomi o tem c. k. Starostwo władzę budującą.

Zarzuty nieusunięte a nie pochodzące z tytułu prawa prywatnego, rozstrzyga c. k. Namiestnictwo w porozumieniu z władzą, która wykonuje budowę. W razie zarzutów z tytułu prawa prywatnego postąpi c. k. Namiestnictwo według §. 6. ustawy.

§. 12.

Budowy obok dróg i placów, na polu górniczem, na granicy monarchii i w rejonie fortyfikacyjnym.

Odległość budynku od drogi krajowej, powiatowej lub od publicznego dojazdu kolejowego, wynosić ma przynajmniej trzy metry a od publicznej drogi gminnej conajmniej dwa metry, licząc od zewnętrznej krawędzi rowu drogowego.

Odległość ogrodzeń od powyższych dróg publicznych wynosić ma co najmniej 60 cm., licząc od zewnętrznej krawędzi rowu drogowego.

Wyjątek stanowią ulice i place posiadające ustalone linie regulacyjne.

Przy takich ulicach i placach należy domy stawiać bezpośrednio przy ustanowionej linii regulacyjnej.

Jeśli przed rzeczonymi domami ma być urządzone ogród lub zajazd, wówczas cofnięcie domu może być dozwolone tylko pod następującymi warunkami:

a) Odległość domu od ulicy lub placu nie może wynosić mniej jak 3. m., a przestrzeń ta nie może być użyta pod budynki uboczne, magazyny, składy lub na cel, któryby przestrzeń tę szpecił.

b) Przestrzeń rzeczona ma być od ulicy lub placu odpowiednio oddzieloną.

O rozprawie zarządzanej z powodu prośby o konsens na budowę lub roboty przy drogach krajowych, powiatowych, publicznych dojazdach kolejowych, lub też przy drogach gminnych należy przynajmniej na ośm dni przed terminem badania planu (§. 4.) uwiadomić władzę zarządzającą temi drogami, pozostawiając jej wybór

bądź to wzięcia udziału w rozprawie komisyjnej przez delegata, bądź też nadesłania pisemnego wniosku.

W razie zamierzonej budowy na eksploatawanym polu górniczym lub naftowym, należy do rozprawy przepisanej §. 4. zawezwać także przedsiębiorcę górniczego, względnie naftowego.

Jeżeli nowy budynek stawiany być ma na ustroniu w pasie dwu kilometrów od granicy monarchii, należy przynajmniej na ośm dni przed terminem rozprawy uwiadomić o tem c. k. Starostwo, które może do rozprawy delegować zastępcę, albo też pisemnie przesłać odnośne swe uwagi.

Przy budowach w rejonie fortyfikacyjnym, tudzież obok dróg państwowych, mają być zastosowane przepisy w tej mierze obowiązujące.

§. 13.

Odbudowanie zniszczonych części miejscowości.

W razie zniszczenia całej miejscowości lub znaczniejszej części jej przez pożar, wylew, lub inne wypadki elementarne, winna Zwierzchność gminy bezzwłocznie donieść o tem Wydziałowi powiatowemu.

Wydział powiatowy zarządzi w przeciągu ośmiu dni od chwili zawiadomienia, komisjonalne oględziny przestrzeni zniszczonej celem zbadania, czy zachodzi potrzeba regulacji tej przestrzeni, oraz czyli i w jakiej mierze w obec stosunków miejscowych, regulacja może być przeprowadzoną.

W komisji mają wziąć udział:

- a) Delegat Wydziału powiatowego jako przewodniczy;
- b) Naczelnik gminy lub jego zastępca;
- c) Przełożony obszaru dworskiego;
- d) Znawcy (w sprawach budowniczych, sanitarnych itp.) przez Wydział powiatowy powołani.

Strony interesowane należy uwiadomić o terminie odbyć się mającej komisji.

Jeśli komisya powyższa uzna potrzebę i możność całkowitej lub częściowej regulacji zniszczonej przestrzeni, co w protokole czynności winno być dokładnie uwidocznione, sporządzi ona plan regulacyjny, spisze protokolarnie i szczegółowo numeracy parcel, imię i nazwisko właścicieli, przestrzeń gruntów, które winny być zajęte lub odstąpione, wreszcie wciągnie do tego protokołu zgłoszone przeciw zamierzonej regulacji zarzuty i opinię swoją co do tych zarzutów.

Plan regulacyjny z pomienionym protokołem przedłoży komisya Radzie gminnej.

Rada gminna obowiązana jest w przeciągu 14 dni od dnia doręczenia planu powziąć uchwałę tak co do tego planu jak i co do zarzutów przez strony interesowane podniesionych.

O powziętej uchwale przyjmującej plan regulacyjny bez zmiany lub ze zmianami, obowiązana jest Zwierzchność gminna w przeciągu trzech dni zawiadomić strony interesowane za dowodami doręczenia, albo też uchwałę rzeczoną ogłosić w gminie w sposób należyty.

Po upływie czternastu dni od dnia doręczenia, względnie ogłoszenia stronom interesowanym zapadłej uchwały Rady gminnej, ma Zwierzchność gminna bezzwłocznie przesłać plan regulacyjny z powyższym protokołem, uchwałą Rady gminnej i dowodami jej doręczenia lub ogłoszenia, jakoteż z rekursami, jeśli wniesone zo-

stały, Wydziałowi powiatowemu do zatwierdzenia planu, względnie rozstrzygnięcia rekursów.

Gdyby Rada gminna w powyższym terminie uchwały nie powzięła, albo odmowną powzięła uchwałę, obowiązany jest naczelnik gminy przedłożyć Wydziałowi powiatowemu plan regulacyjny z protokołem oględzin i wniesionymi przeciw regulacji zarzutami do powzięcia stosownej decyzji.

Jeżeli wniesiono rekurs tylko przeciw niektórym częściom planu regulacyjnego, wówczas plan ten może być zatwierdzony w innych swych częściach przed prawomocnem rozstrzygnięciem rekursów.

Tylko na podstawie zatwierdzonego planu regulacyjnego może Zwierzchność gminna, względnie Wydział powiatowy (§. 9.) wydawać konsensa na budowę lub roboty poszczególnione w §. 1.

Koszta komisji i sporządzenia planu regulacyjnego ponosi fundusz powiatowy. Za udział w komisji rzeczonych stron interesowanych i miejscowej władzy policyjnej, nie mogą być żadne koszta przyznane.

§. 14.

Regulacya zdrojowisk lub stacyi klimatycznych.

W miejscowościach, w których znajdują się zdrojowiska lub stacje klimatyczne o własnym statucie, obowiązany jest Wydział powiatowy najdalej w przeciągu dwóch lat od wejścia w życie niniejszej ustawy zarządzić w myśl §. 13. sporządzenie planu regulacyjnego.

Plan taki sporządzi komisya zesłana na miejsce z ramienia Wydziału powiatowego.

W komisji tej mają wziąć udział :

- a) Delegat Wydziału powiatowego jako przewodniczący;
- b) Naczelnik gminy lub jego zastępca;
- c) Przełożony obszaru dworskiego;
- d) Znacownicy (w sprawach budowlanych, sanitarnych itp.) przez Wydział powiatowy powołani;
- e) Delegat komisji zdrojowej lub klimatycznej względnie także rządowy inspektor zdrojowy.

Strony interesowane należy uwiadomić o terminie odbyć się mającej komisji.

Dalsze czynności mają być dokonane podług postanowień §. 13.

Koszta komisji i sporządzenia planu regulacyjnego ponosi fundusz kąpielowy. Za udział w tej komisji stron interesowanych i miejscowej władzy policyjnej nie mogą być przyznane żadne koszta.

Tylko na podstawie zatwierdzonego planu regulacyjnego może Zwierzchność gminna, względnie Wydział powiatowy (§. 9.) wydawać konsensa na budowę lub roboty poszczególnione w §. 1. wszakże pod następującymi warunkami:

Przy drogach, ulicach i placach, przy których bądź już znajdują się, bądź według uznania komisji zdrojowej powstać mogą mieszkania przeznaczone dla gości kąpielowych:

1) Można stawiać tylko budynki główne (mieszkalne) frontem do tych dróg, ulic i placów, uboczne zaś względnie gospodarskie tylko w podwórzu poza budynkami głównymi.

2) Budynki główne (mieszkalne) mają być albo murowane, albo stawiane na podmurowaniu 50 cm. wysokiem i ogniotrwałym materiałem kryte.

3) Odległość wszystkich budynków tak głównych (mieszkalnych) jak i ubocznych (gospodarskich) czy to od budynków własnych czy sąsiednich głównych i ubocznych, wynosić ma przynajmniej 10 metrów względnie 5 m. od granicy gruntu sąsiedniego.

Budynki zaś z ogniotrwałego materiału i ogniotrwale kryte, mogą także przylegać do siebie ogniochronnymi murami.

4) Przy budowie budynków mieszkalnych przestrzegać należy postanowień §. 21. ustęp przedostatni i ostatni, oraz postanowień §. 25.

5) Budynki mieszkalne należy, o ile to możliwe, obsadzać drzewami a to w odległości około 5 m. od tych budynków.

Na miejscach podlegających powodzi, nie wolno stawiać mieszkań dla gości kąpielowych.

W miejscowościach, gdzie powstaną zdrojowiska lub stacje klimatyczne, obowiązany jest Wydział powiatowy zarządzić sporządzenie planu regulacyjnego w przeciągu sześciu miesięcy od czasu wydania statutu zdrojowego.

§. 15.

Regulacja rozwijających się niezwykle szybko miejscowości.

Plan regulacyjny ma być i wtedy sporządzony, jeśli miejscowość pewna wskutek zmiany stosunków, zewnętrznych wpływów, n. p. z powodu parcelacji, pobudowania kolei żelaznych, wielkich fabryk i wogóle znacznych przedsięwzięciach, albo ważnych środków komunikacyjnych, niezwykle szybko rozszerza się, albo jeśli powstaje nowa osada.

Zwierzchność gminna obowiązana jest w takich wypadkach donieść o tem Wydziałowi powiatowemu, który na tej podstawie albo w braku doniesienia — z urzędu, obowiązany jest w myśl §. 13. zarządzić sporządzenie planu regulacyjnego i przeprowadzić dalsze postępowanie tym paragrafem wskazane.

Rada gminna względnie Wydział powiatowy ma także postanowić, czy i o ile planem regulacyjnym objąć należy i części miejscowości już zabudowane.

§. 16.

Oznaczenie linii regulacyjnej.

Obok wypadków przewidzianych w §§. 13—15. może Rada gminna na podstawie sporządzonego przez Zwierzchność gminną planu, ustanowić linię regulacyjną (budowlaną) odmienną od dotychczasowej linii frontowej, bądź to dla poszczególnych części gminy, bądź też dla poszczególnych dróg, ulic lub placów publicznych.

Odnośna uchwała Rady gminnej winna być w gminie należyście ogłoszoną i przedłożoną ze sporządzonym planem i ewentualnymi zarzutami Wydziałowi powiatowemu do zatwierdzenia, względnie także do załatwienia zarzutów.

Konsens na budowę może być w takim wypadku wydany tylko na podstawie zatwierdzonego przez Wydział powiatowy planu linii regulacyjnej.

§. 17.

Plan regulacyjny.

Przy sporządzaniu planu regulacyjnego (§§. 13., 14 i 15.) lub planu linii regulacyjnej (§. 16.) należy przestrzegać głównie:

a) ażeby rozkład i położenie budynków odpowiadały wymaganiom sanitarnym, ogniowo-policyjnym i wogóle względom bezpieczeństwa;

b) ażeby drogi i ulice były ile możności proste, równe i tak szerokie, iżby je obsadzić można drzewami przynajmniej po jednej stronie; uzyskanie odpowiedniej szerokości drogi lub ulicy przy oznaczeniu linii regulacyjnej (§. 16.), jest wprawdzie pożądane, może być jednak pominięte, jeśli stosunki lokalne na to nie pozwalają;

c) ażeby opady atmosferyczne miały zabezpieczony należyty odpływ a sposób odprowadzania nieczystości został należycie ustanowiony.

§. 18.

Wywłaszczenie.

Jeżeli ze względów publicznych a mianowicie ze względów sanitarnych, komunikacyi, bezpieczeństwa od ognia lub w skutek ustanowienia linii regulacyjnej, okaże się potrzeba utworzenia nowej drogi, ulicy lub nowego placu albo zajdzie potrzeba sprostowania lub rozszerzenia istniejącej drogi, ulicy lub istniejącego placu, względnie także potrzeba cofnięcia budowy z dotychczasowej linii frontowej do nowej linii regulacyjnej, winien będzie właściciel gruntu ewentualnie w drodze wywłaszczenia (§. 365. ust. cyw.) odstąpić gminie na własność potrzebną przestrzeń za wynagrodzeniem.

Jeśli zaś wskutek regulacyi okaże się potrzeba wysunięcia budowy z dotychczasowej linii frontowej do nowej linii regulacyjnej, wówczas budujący obowiązany będzie przed przystąpieniem do wykonania zamierzonej budowy, nabyć na własność od dotychczasowego właściciela za wynagrodzeniem część gruntu między dotychczasową linią frontową a nową linią regulacyjną, właściciel zaś tej części gruntu obowiązany będzie odstąpić mu tę część a to przy istniejących warunkach (§. 365. ust. cyw.) nawet w drodze wywłaszczenia.

Orzeczenie o wywłaszczeniu należy do władzy politycznej.

Gdyby w powyższych wypadkach co do wysokości wynagrodzenia ugoda do skutku nie doszła, oznaczy ją orzeczenie sądowe.

Niedojście do skutku ugody nie wstrzymuje dalszej rozprawy budowlanej.

W razie zajęcia obcego gruntu pod budowę, może być konsens budującemu tylko wówczas udzielony, jeżeli tenże wykaże się, iż otrzymał na to zezwolenie właściciela gruntu, lub też, że dostatecznie zabezpieczył kwotę odszkodowania, którą Sąd oznaczy.

ROZDZIAŁ II.

Szczegółowe przepisy o budowlach.

§. 19.

Kierownictwo.

Budową w ogólności a zwłaszcza stawianiem budynków piętrowych, budowli ze sklepieniami i urządzeniami podziemnymi (suterrenami), oraz budynków na cele publiczne i przemysłowe, kierować winna osoba do tego prawnie upoważniona.

Jeżeli w miejscu budowy nie znajdują się koncesjonowani przemysłowcy budowlani, może władza udzielająca konsensu, przy mniejszych parterowych budowlach o zwykłych konstrukcyach bez sklepień i urządzeń podziemnych (suterren) nie wymagać ustanowienia kierownika budowy.

Budowle włościąnskie i zwykle gospodarskie mogą być stawiane przez samego budującego lub jego zastępcę z tem ograniczeniem, że budowę kominów, ewentualne urządzenie studni, dołów kloaczych i kanałów, powierzyć należy koncesjonowanemu przemysłowcowi budowlanemu, jeśli taki przemysłowiec znajduje się w gminie lub najbliższem jej sąsiedztwie.

Nazwisko kierownika budowy należy podać do wiadomości Zwierzchności gminnej i uwiadomić ją o wszelkich zmianach, któreby z czasem szły co do osoby rzeczzonego kierownika.

Za naruszenie warunków konsensu, za odstąpienie od zatwierzonego planu bez poprzedniego uzyskania przyzwolenia Zwierzchności gminnej, za dobroć i trwałość materiału do budowy użytego i w ogóle za wszelkie uchybienia przepisom tej ustawy, odpowiadają kierownik budowy i budujący.

Nie wyklucza to jednak odpowiedzialności innych w budowie udział biorących osób, o ile na nich ciąży wina.

§. 20.

Materyał i odległość budowli.

Materyałem nieogniotrwałym wolno pokrywać budowle tylko wówczas, jeśli odległość od budynków innych właścicieli wynosić będzie przynajmniej 10 metrów, względnie zaś od granicy niezabudowanego gruntu innych właścicieli, odległość wynosić będzie przynajmniej 5 metrów.

Wydział powiatowy względnie Wydział krajowy w drodze instacyi może zezwolić na takie pokrycie dachu i w odległości 6 metrów, względnie 3 metrów, jeśli idzie o odbudowanie domu na tem samem miejscu a stosunki majątkowe budującego i stosunki lokalne nie dopuszczają innego sposobu odbudowania się, niemniej też w wypadkach, gdzie te stosunki lokalne zmniejszają niebezpieczeństwo pożaru. Zamierzona budowa musi być jednak w każdym razie oddzieloną szeregiem drzew liściastych od budynków sąsiedzkich. W danym razie obowiązany jest Wydział powiatowy załatwić sprawę najdalej do dni 30.

Ściany, przy których znajdują się kominy, piece i ogniska, winny być w przestrzeni pół metra od komina a jednego metra od pieca lub ogniska zupełnie murowane z cegieł, kamienia, lub cegły surowej na powietrzu suszonej (surówki).

W gminach wiejskich może Rada gminna postanowić, w których częściach gminy domy wogóle lub tylko ważniejsze budowle muszą być ogniotrwałym materyałem kryte, względnie także z ogniotrwałego materyału stawiane.

Oдноśne części gminy lub budowle mają być w uchwale Rady gminnej dokładnie oznaczone, uchwała zaś sama ma być w gminie należycie ogłoszoną a następnie Wydziałowi powiatowemu do zatwierdzenia przedłożoną.

W gminach miejskich zaś i małomiasteczkowych obowiązana jest Rada gminna w ciągu roku od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy oznaczyć część obszaru, w którym domy kryte być mają tylko ogniotrwałym materyałem.

Może ona również uchwalić, że na tym obszarze mają być domy także z ogniotrwałego materiału stawiane.

Wydział powiatowy a w toku instancji Wydział krajowy może jednak uchylić powyższy obowiązek krycia dachów ogniotrwałym materiałem w gminie, w której materiały ten jest nader kosztowny albo ludność miejscowa ubogą. Uwolnienie od tego obowiązku może być przyznane na czas aż do lat dziesięciu i może być przedłużone, jeżeli stosunki miejscowe nie ulegną zmianie.

Budynki dwupiętrowe i wyższe muszą być w każdym razie ogniotrwałe kryte.

Budynek, którego pokoje na piętrze przeznaczone są do zebrań większej ilości osób (domy modlitwy, zgromadzenia wszelkiego rodzaju, koncerta itp.), musi być cały ogniotrwałe zbudowany i ogniotrwałe kryty (§. 25.).

Budowle z materiału ogniotrwałego a to tak główne jak i uboczne (gospodarskie) mogą albo przylegać murami ogniochronnymi do budynków lub gruntów sąsiednich, albo też można je stawiać w odległości wynoszącej najmniej 3 m. od niezabudowanej granicy tych gruntów.

Budowli ogniotrwałych na jednym i tym samym gruncie, jeśli do siebie nie mają przylegać, nie można pod żadnym warunkiem stawiać bliżej jak na 5 m.

Podwórza przeznaczone do zajazdu mierzyć mają przynajmniej 6 m. w każdym kierunku.

Szczegółowe postanowienia co do odległości budowli przy drogach, w zdrojowiskach i stacyach klimatycznych o własnym statucie, kotłów parowych, budynków o większych palowiskach, tudzież obok kościołów i cerkwi zawarte są w §§. 12, 14, 35, 36 i 37.

W razie wydzielenia części z gruntu już zabudowanego i utworzenia z tej części oddzielnej parceli gruntowej, ta ostatnia tylko o tyle może być zabudowaną, o ile przepisy niniejszej ustawy co do odległości budynków na zabudowanie jej dozwolą.

§. 21.

M u r y.

Grubość murów powinna być dokładnie oznaczoną w planach budowy.

Komisja badając plany, winna oświadczyć, czy projektowana grubość murów odpowiada bezpieczeństwu publicznemu, czy też winna uleść zmianie.

Grubość murów w budynkach mieszkalnych parterowych i jednopiętrowych powinna wynosić przy ścianach zewnętrznych co najmniej 45 cm a 30 cm. przy ścianach wewnętrznych, na których pułapy spoczywają.

Przy budynkach mieszkalnych, mających więcej pięter, mury dwu pięter najwyższej położonych winny mieć grubość najmniej 45 cm. względnie 30 cm., w każdym zaś z następnych dwóch niżej położonych pięter grubość murów o 15 cm. powiększoną być musi.

Mury fundamentów winny być o 15 cm. grubsze od ściany na nich spoczywającej.

Rozmiary powyższe odnoszą się do murów niewyprawionych w stanie surowym.

W zdrojowiskach i stacyach klimatycznych dla zapobieżenia wilgoci z ziemi należy mury budynków przeznaczonych dla gości, oddzielić warstwą izolacyjną od fundamentu lub murów piwnicznych i to na 15 cm. pod podłogą parteru.

Jeżeli zaś pod izbą mieszkalną nie ma piwnicy ani próżnego miejsca a grunt nie jest bardzo suchy, należy podłogę również zabezpieczyć od wilgoci warstwą izolacyjną.

§. 22.

Mury ogniochronne.

W budynku murowanym, długości przynajmniej 25 m., przdzielać należy strych murem ogniochronnym.

Mur ogniochronny winien także oddzielać dachy budynków przylegających do siebie.

Mur ogniochronny winien być ponad dach wyciągnięty na 35 cm.

Przejścia umieszczone w murze ogniochronnym w obrębie strychu, należy zaopatrzyć żelaznemi, ogniotrwałe osadzonemi drzwiami, któreby same się zamykały.

Postanowienia tego paragrafu nie stosują się do zwykłych budynków mieszkalnych włościańskich lub budynków gospodarskich i wogóle do takich budynków, na krórch z powodu ich konstrukcyi, mur ogniochronny nie może być wyprowadzony.

§. 23.

Wiązanie dachu.

Wiązanie dachu należy budować oddzielnie od powały strychowej i od muru ogniochronnego.

Ani w powałę, ani w mur nie wolno wpuszczać żadnej drewnianej części konstrukcyi dachu.

Wyjątek stanowią wspomniane w §. 3. zwykłe włościańskie parterowe i wogóle domy niemurowane.

§. 24.

Schody i klatka schodowa.

W domach piętrowych powinna istnieć za pomocą schodów komunikacya do wszystkich mieszkań, na strych i do piwnicy.

Schody mają być przynajmniej na 1 m. szerokie.

Wysokość stopnia na schodach nie powinna wynosić więcej jak 18 cm., szerokość zaś niemniej jak 27. cm. w linii podziałowej.

Linia podziałowa przyjmuje się w obrębie 45 cm. od ściany.

Poręcze muszą być tak urządzone, ażeby zesuwanie się po nich było niemożliwem.

Władza może stosownie do przeznaczenia i rozmiarów budynku zarządzić wybudowanie schodów ogniotrwałych, ewentualnie zaś także schodów bocznych.

Schody o drewnianych stopniach uważane być mogą tylko wówczas za ogniotrwałe, jeżeli boki (ramiona) i podesty są podsklepiene.

Pod schodami jakoteż w klatce schodowej, nie wolno urządzać ognisk i otworów kominowych.

Klatkę schodową oddzielać ma od strychu powała u dołu wyprawiona a na strychu wyłożona cegłą albo polepą z gliny 8 cm. grubą.

Drzwi na strych prowadzące w domach murowanych powinny być pobite żelazną blachą od strychu.

§. 25.

Wymiary izb względnie pokoi, okien i drzwi.

Wysokość izb mieszkalnych względnie pokoi wynosić winna w domach parterowych przynajmniej 2:20 m., w piętrowych zaś

przynajmniej 2·5 m.; wysokość okna w zwykłych domach właściańskich najmniej 80 cm., szerokość najmniej 50 cm., w innych domach zaś wysokość okna najmniej 1·40 m., a szerokość 90 cm.; wreszcie wysokość drzwi najmniej 1·80 m., a szerokość 80 cm.

Ubikacje sklepione mają być w środku również przynajmniej na 2·20 m. wysokie.

Każda izba główna lub ubikacja przeznaczona do stałego lub czasowego pobytu ludzi, winna mieć przynajmniej jedno okno urządzone do otwierania.

W miejscowościach, w których znajdują się zdrojowiska lub stacye klimatyczne, wysokość pokoi przeznaczonych na mieszkania dla gości wynosić winna co najmniej 3 m.; wysokość okna najmniej 1·40 m., a szerokość najmniej 90 cm.; wysokość drzwi najmniej 2 m., a szerokość 1 m.

Drzwi pokoi względnie sal na piątrze, przeznaczonych do zebrań więkzej ilości osób (§. 20.) — jeśli niema pod tym względem specjalnych przepisów — urządzone być mają do otwierania na zewnątrz a wyjścia muszą prowadzić bezpośrednio również na zewnątrz. Szerokość takich drzwi ma wynosić przynajmniej 1 m., oraz ma ich być taka ilość, by na każdych 50 do 70 osób, jedne drzwi przypadały.

Drzwi kościołów i cerkwi mają być także urządzone do otwierania na zewnątrz.

Oświetlenie schodów lub mieszkania światłem z góry dopuszczalne jest tylko przy budowach murowanych. Przestrzeń doprowadzająca światło, ma być w takim razie od strychu oddzielona murem na 15 cm. ponad dach wystającym i zaopatrzona w przyrząd do odwietrzania.

§. 26.

Podłoga i powała.

Powierzchnia podłogi ułożonej z desek, lub cegły, czy też ubitej z gliny w budynkach mieszkalnych, winna być przynajmniej o 30 cm., ewentualnie 50 cm. (§. 14. 2.) wyższą od powierzchni gruntu, na którym budynek stoi (licząc od najwyższego punktu terenu).

Podłogę na piątrze oddzielić należy od powały piątra niższego warstwą suchego nasypu. Nasypu (rumowiska) ze starej budowli nie wolno używać pod podłogi nowego domu.

Powała strychowa w budynkach mieszkalnych ma być pokryta cegłą lub polepą glinianą 8 cm. grubą.

§. 27.

Mieszkania w piwnicach i na strychach.

Urządzanie pomieszkań w piwnicach i na strychach jest z reguły zakazane.

§. 28.

K o m i n y.

Budowa domów i chat mieszkalnych bez kominów zabronioną jest bezwarunkowo.

Kominy należy murować z cegły palonej lub kamienia, ściany kominów mają być najmniej 15 cm. grube i nad dach wyprowadzone, a to na 50 cm. przy ogniotrwale, zaś na 80 cm. przy nie-

ogniotrwale krytych budynkach; wewnątrz komina ma być gładko wytynkowane, a część zewnętrzna w obrębie strychu wyprawiona. Wyjątkowo dozwalać można budowania kominów z cegły surówki.

Na belkach lub podkładach drewnianych nie wolno zakładać kominów.

Wszelkie drzewo winno być najmniej o 15 cm. oddalone od zewnętrznego obwodu komina. W ściany kominowe nie wolno wpuszczać drzewa.

Otwór wewnętrzny kominów przełazowych wynosić ma najmniej 48 cm. w kwadrat.

Otwór kominów wąskich (cyldrowych) wynosić ma najmniej 15 cm. średnicy.

Jeżeli zaś do jednego i tego samego wąskiego komina wchodzi dym z dwóch lub więcej ognisk, wówczas otwór jego ma wynosić najmniej 20 cm.

Wszystkie kominy a szczególnie wąskie (cyldrowe) należy stawiać ile możności w pionowym kierunku.

W razie konieczności budowy komina ukośnego, kąt nachylenia jego do poziomu wynosić musi co najmniej 60 stopni.

Kominy wąskie winny być w stosownych miejscach zaopatrzone w otwory do czyszczenia, szczelnie zamykane.

Materyał drewniany, znajdujący się w pobliżu tych otworów, powinien być ogniochronnie osłonięty.

Kominów murowanych nie wolno zastępować rurami blaszanymi wewnątrz budynku, ani też przeprowadzać takich rur przez ściany drewniane lub dachy nieogniotrwale.

Kominy fabryczne i wogóle kominy dla wielkich ognisk należy tak urządzać, aby dym i sadza nie zanieczyszczały powietrza w sposób dla zdrowia szkodliwy albo dla sąsiadów dokuczliwy.

§. 29.

Piece w izbach względnie pokojach.

Piece w izbach względnie pokojach, stojące bezpośrednio na podłodze nieogniotrwalej, winny być podmurowane na 30 cm. Przed drzwiczkami pieców należy podłogę zabezpieczyć od ognia.

Pieców żelaznych nie wolno tam używać, gdzie bywa wyrabiany lub gromadzony materyał łatwo zapaleniu podlegający.

W miejscowościach, gdzie do opału i gotowania używa się węgla, zabronione są przyrządy przy piecach i kuchniach do zatykania kominów.

§. 30.

K u c h n i e.

W budynkach o większej ilości mieszkań, z reguły każde mieszkanie winno mieć swoją kuchnię, a każda izba kuchenna winna mieć przynajmniej 6 m.² powierzchni.

Pod ogniskiem i na 80 cm. w około ogniska nie wolno urządzać podłogi z desek.

Nad ogniskiem otwartem należy tak umieścić kapę, by po wszystkich stronach o 30 cm. wystawała nad krawędź ogniska kuchni.

Dym z otwartych ognisk odprowadzać można tylko przełazowymi kominami.

W kuchniach augielskimi zwanych, należy dla odprowadzenia pary urządzić otwory wentylacyjne z drzwiczkami żelaznymi.

§. 31.

P i w n i c e.

Piwnice pod budynkami mieszkalnymi winny być sklepione.

§. 32.

Wychodki i zbiorniki na nawóz.

W każdym budynku mieszkalnym lub obok takiego budynku winny być urządzone wychodki z odpowiednim zbiornikiem. W poszczególnych jednak wypadkach może Wydział powiatowy a w toku instancyi Wydział krajowy uwolnić budującego od obowiązku urządzenia wychodku.

Rada gminna wyda w przeciągu sześciu miesięcy od wejścia w życie niniejszej ustawy przepisy o urządzeniu i wypróżnianiu zbiorników kloacznych.

Przepisy te zatwierdzić ma Wydział powiatowy, któremu przysługuje prawo zmienić je stosownie do miejscowych warunków.

Każdy zbiornik winien być tak urządzony, aby nieczystości nie przenikały jego ścian i spodu i ma być oddalony przynajmniej na 2 m. od granicy sąsiedniej a 10 m. od najbliższej studni.

Wychodki nie mogą mieć wejścia z izby mieszkalnej, kuchni albo spiżarni i nie mogą być widoczne z ulicy lub placu publicznego.

Zbiorniki na nawóz mogą być urządzone w odległości co najmniej 10 m. od najbliższej studni, a co najmniej 2 m. od granicy sąsiedniej.

W miejscowościach, w których znajdują się zdrojowiska i stacje klimatyczne i we wszystkich znaczniejszych miejscowościach, które Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem oznaczy, winna Rada gminna określić te części gminy, w których nawet w domach już istniejących, w ciągu jednego roku od dnia tego rozporządzenia Wydziału krajowego mają być budowane brakujące wychodki. Przyczem mają być zastosowane przepisy uchwały Rady gminnej co do urządzenia zbiorników i odprowadzania nieczystości.

§. 33.

Odprowadzanie nieczystości.

Odprowadzanie nieczystości płynnych wszelkiego rodzaju, jako to: ścieków kuchennych i domowych, ścieków z dołów kloacznych, gnojowisk i ze stajen, ścieków ze zakładów przemysłowych i fabrycznych — na ulice lub place publiczne albo do rowów tychże ulic i placów jest bezwarunkowo zabronione, nawet z budynków już istniejących.

Tak samo zabronione jest składanie śmieci i suchych odpadków wszelkiego rodzaju na ulicach lub placach publicznych, albo wrzucanie ich do wód stojących lub płynących.

Rada gminna ma uchwalić, w jakich miejscach składać należy śmiecie i suche odpadki.

§. 34.

Piece dla celów przemysłowych, wędzarnie.

Piece dla przemysłu piekarskiego i wogóle piece dla celów przemysłowych należy umieszczać z reguły w lokalu sklepionym.

Podłoga przed ogniskiem winna być ogniotrwale urządzona. Ściany i powały w wędzarniach muszą być sporządzone z materiału ogniotrwałego i zaopatrzone w drzwi żelazne lub przynajmniej blachą od środka pobite. Wędliny można zawieszać tylko na hakach lub prętach żelaznych.

§. 35.

Stawianie kotłów parowych.

Kotły parowe należy stawiać, jeżeli tylko można, w odrębnym zabudowaniu.

Stanowczo wzbronionem jest jednak ustawianie kotłów parowych pod lokalem mieszkalnym lub roboczym, równie jak urządzenie sklepień lub powałał nad nimi.

Tylko w razie udowodnionej konieczności dopuszczona być może lekka powała.

Lokal na kocioł winien być od izb roboczych oddzielony pełnym, przynajmniej 60 cm. grubym murem. W murze tym dozwolone być mogą tylko niezbędnie potrzebne otwory do połączenia.

Komin, którym może być także zwykły przewód na dym, musi co najmniej przewyższać dachy bezpośrednio sąsiadujących domów mieszkalnych.

Kocioł winien być umieszczony w odległości co najmniej 3 m. od każdej granicy sąsiedniej.

W budynkach zamieszkałych można pod powyższymi warunkami umieszczać z reguły tylko małe kotły, to jest takie, których średnica 1·2 m., objętość przy zupełnym napełnieniu aż do ustawą przepisanego znaku stanu wody 1 m.³ a siła ciśnienia 6 atmosfer nie przekracza.

Do ustawienia wielkiego jak i małego kotła potrzeba urzędowego zezwolenia.

Kotły karłowe, to jest takie, których średnica nie przekracza 0·8 m., zawartość wody przy zupełnym napełnieniu do ustawą przepisanego znaku stanu wody nie przekracza 0·5 m.³, a siła ciśnienia nie przekracza 4 atmosfer, wolno ustawiać bez urzędowego zezwolenia. Należy jednak o zamiarze ustawienia takich kotłów uwiadomić naczelnika gminy.

§. 36.

Budynki o większych palowiskach.

Suszarnie na owoce, len, konopie, wędzarnie, piekarnie, cegielnie, piece do wypalania wapna i budynki o większych palowiskach wogóle winny być od innych budynków przynajmniej na 30 m. oddalone.

Cegielnie i piece do wypalania wapna mogą stać jedynie poza obrębem zabudowanego obszaru miejscowości.

Kuźnie winny być od innych budynków oddalone przynajmniej o 30 m. lub urządzone w budynkach ogniotrwale zbudowanych i ogniotrwale krytych.

§. 37.

Budowy obok kościołów i cerkwi.

Obok kościołów i cerkwi mogą być budowle stawiane z reguły nie bliżej jak na 50 m.

§. 38.

Ogrodzenia, płoty i t. p.

Na ogrodzeniach wzdłuż dróg publicznych, jakoteż na ogrodzeniach takich, które dotyczą zabudowań lub ogrodzeń sąsiednich nie wolno urządzać ostrzeszków ze słomy, trzciny, szuwaru, peżu, odpadków łądyg konopnych i t. p. łatwo zapalnych przedmiotów.

§. 39.

S t u d n i e.

Studnie mogą być urządzone tylko w odległości przynajmniej 10 m. od jam kloacznych, kanałów i gnojowisk. Mają być ocembrowane a ocembrowanie to ma wznosić się przynajmniej o 80 cm. ponad poziom gruntu, otaczającego studnię.

Grunt ten ma być wybrukowany lub wyszutrowany w ten sposób, iżby wszelkie ścieki szybko spływały poza studnię.

Każda studnia ma być przykryta i zaopatrzoną w przyrząd do czerpania lub pompowania wody.

§. 40.

Sadzenie drzew między budynkami.

Budynki kryte słomą, trzcina, szuwarem i t. p. materiałem, winien właściciel oddzielić szeregiem drzew od innych budynków.

ROZDZIAŁ III.**Zamieszkanie nowych budynków.**

§. 41.

Pozwolenie na zamieszkanie.

Budynki nowo wystawione lub przekształcone nie mogą być ani zamieszkałe ani na inny cel użyte przed uzyskaniem pozwolenia Zwierzchności gminnej a w wypadkach przewidzianych w §. 9. przed uzyskaniem zezwolenia Wydziału powiatowego.

Przed udzieleniem takiego zezwolenia musi osobna komisja zbadać na miejscu, czy budowa wykonana zgodną jest z planem zatwierdzonym, czy odpowiada wymaganiom sanitarnym i warunkom bezpieczeństwa publicznego.

Komisję przeprowadzić winien naczelnik gminy lub jego zastępca w obecności budującego w przeciągu trzech dni po ustnym lub pisemnym wniesieniu prośby a w wypadkach przewidzianych §. 9. delegat Wydziału powiatowego przy współudziale naczelnika gminy lub jego zastępcy, względnie przełożonego obszaru dworskiego, przybierając w razie potrzeby także fachowych znawców,

W komisji tej ma z urzędu wziąć udział naczelnik straży ogniowej, jeśli w gminie straż taka jest zorganizowaną.

W miejscowościach zaś, w których znajdują się zdrojowiska lub stacje klimatyczne o własnym statucie, winien wziąć udział w komisji także delegat komisji zdrojowej lub klimatycznej.

Stosownie do wyniku tych oględzin nastąpić ma do trzech dni załatwienie prośby budującego.

Budujący obowiązany jest zapłacić dyety i koszta podróży delegata Wydziału powiatowego i wynagrodzić znawców, jeśli byli do komisji wzywani.

§. 42.

Termin zamieszkania.

Budynek murowany, podczas wiosny pod dach doprowadzony a w jesieni tego samego roku narzucony, z reguły można zamieszkać dopiero w następnej wiosnie. Wyjątkowo można takie budynki zamieszkać i późną jesienią, jeżeli komisya (§. 41.) stwierdzi, że nie sprzeciwiają się temu względy sanitarne lub bezpieczeństwa publicznego.

Murowany budynek w jesieni pod dach doprowadzony a w następnej wiosnie narzucony, można zamieszkać dopiero w jesieni.

Gdyby w powyższych okresach czasu wykończone zostały tylko niektóre części domu, można wydać pozwolenie na częściowe zamieszkanie budynku, przyczem postąpić należy według postanowień §. 41.

ROZDZIAŁ IV.

Utrzymanie istniejących budynków.

§. 43

Utrzymanie budynków.

Każdy właściciel budynku obowiązany jest utrzymywać go czysto, porządnie i w dobrym stanie i zapobiegać takim uszkodzeniom, które mogłyby zagrażać bezpieczeństwu publicznemu lub zdrowiu mieszkańców.

W izbach mieszkalnych nie wolno utrzymywać koni, bydła, nierogacizny, owiec i kóz.

§. 44.

Budynki grożące zawaleniem.

Jeżeli budynek grozi niebezpieczeństwem zawalenia, zarządzi Zwierzchność gminna z przybraniem znawcy i w obecności właściciela komisyjne zbadanie stanu rzeczy i podług stopnia sprawdzonego niebezpieczeństwa, wyznaczy właścicielowi stosowny termin, w którym pod zagrożeniem grzywny (§. 52.) względnie pod zagrożeniem wykonania robót na jego koszt i stratę (§. 55.), winien bądź to opróżnić i zabezpieczyć budynek aż do wykonania potrzebnych napraw, bądź też rozebrać go częściowo albo nawet całkowicie.

ROZDZIAŁ V.

Władze wykonawcze.

§. 45.

Zwierzchność gminna.

Zwierzchność gminna obowiązana jest ściśle czuwać nad przestrzeganiem przepisów tej ustawy, przede wszystkim zaś, ażeby:

- a) budowano tylko na podstawie uzyskanego prawomocnego konsensu;
- b) ściśle stosowano się do zatwierdzonego planu budowy;
- c) zachowano linię regulacyjną (§§. 12., 13., 14., 15. i 16.);
- d) do wykonania budowy używano osób do tego uprawnionych przy uwzględnieniu ułatwień przewidzianych w §. 19.; oraz
- e) używano dobrego i trwałego materiału (§. 19.); wreszcie
- f) utrzymywano budynki czysto, porządnie i w dobrym stanie (§. 43.).

W razie spostrzeżenia uchybień winna Zwierzchność gminy w wypadkach pod a), b) i c) wymienionych, wstrzymać dalszą budowę (§. 54.), w wypadku pod d) usunąć nieupoważnionego wykonawcę od dalszej budowy, w wypadku pod e) zarządzić uprzątnięcie z placu budowy materiału za nieodpowiedni uznanego, wreszcie w wypadku pod f) zarządzić odpowiednie środki zaradcze.

Od rozporządzeń Zwierzchności gminnej można wnieść na ręce naczelnika gminy rekurs do Wydziału powiatowego w nieprzekraczalnym terminie dni 14 od dnia doręczenia lub ogłoszenia rozporządzenia.

§. 46.

Z każdej czynności urzędowej ustawą niniejszą nakazanej, która będzie podstawą orzeczenia władzy, ma być spisany protokół.

O ile ustawa ta odmiennie nie postanawia, będą wszystkie takie czynności spełniane bezpłatnie a przyzwani przy tem znawcy, jeśli nie są płatnymi funkcyonaryuszami gminy, wynagradzani z funduszów gminy.

§. 47.

Rada gminna.

Rada gminna:

- a) zatwierdza plany budynków przeznaczone na cele gminne lub zakładów gminnych;
- b) uchwała plan regulacyjny przewidziany w §§. 13., 14., 15. i 16.
- c) uchwała postanowienia przewidziane w §§. 20. 32. i 33.
- d) ustanawia takse dla znawców biegłych, jeśli oni za swe czynności nie są płatnymi funkcyonaryuszami gminy.

Od uchwały Rady gminnej można wnieść na ręce Zwierzchności gminnej rekurs do Wydziału powiatowego w nieprzekraczalnym terminie dni 14 od dnia doręczenia lub ogłoszenia uchwały.

§. 48.

Wydział powiatowy.

Wydział powiatowy:

- a) rostrzyga rekursy przeciw rozporządzeniom Zwierzchności gminnej (§. 45.) i uchwałom Rady gminnej (§. 47.);
- b) czuwa nad tem, ażeby Zwierzchność gminna nie zaniedbywała obowiązków niniejszą ustawą na nią włożonych;
- c) wykonuje czynności wskazane §§. 9. 13., 14., 15., 16., 20., 32., 41. i 57. niniejszej ustawy.
- d) ustanawia takse dla znawców (§. 9.).

Od rozporządzenia Wydziału powiatowego można wnieść na ręce tegoż Wydziału rekurs do Wydziału krajowego w nieprzekraczalnym terminie dni 14 od dnia doręczenia lub ogłoszenia rozporządzenia.

§. 49.

Wydział krajowy.

Wydział krajowy ma prawo nadzoru nad wykonaniem niniejszej ustawy i załatwia jako ostateczna instancja rekursy przeciw orzeczeniom Wydziału powiatowego.

§. 50.

Władze polityczne.

Prawa zastrzeżone władzom politycznym postanowieniami odnośnej ustawy gminnej pozostają nienaruszone.

ROZDZIAŁ VI.

Postanowienia karne.

§. 51.

Przekroczenia objęte ustawą karną.

Przekroczenia przepisów budowniczych, objęte ustawą karną będą dochodzone i karane przez właściwe Sądy.

§. 52.

Inne przekroczenia.

Co do innych przekroczeń przepisów zawartych w tej ustawie służy prawo karania naczelnikowi gminy z dwoma przysiężnymi.

Przekroczenia te karane będą stosownie do stopnia winy i do wynikającego z niej niebezpieczeństwa publicznego grzywną od 1. do 25 zł. w. a., czyli 2 do 50 koron a w razie niemożności uiszczenia kary pieniężnej, aresztem aż do dni pięciu.

§. 53.

Rekursy przeciw orzeczeniom karnym.

Rekursy przeciw orzeczeniom karnym (§. 52.) mają być w terminie dni 14 od dnia doręczenia wnoszone do c. k. Starostwa na ręce naczelnika gminy.

§. 54.

Budowy wykonane bez konsensu lub wbrew konsensowi.

Jeśli budowa została całkiem lub częściowo wykonaną bez konsensu lub wbrew temuż konsensowi, winna Zwierzchność gminy natychmiast wstrzymać budowę (§. 45.). Władza powołana do wydania konsensu przeprowadzi następnie czynności wskazane w §. 4. względnie w §. 9. i wyda orzeczenie, czy i o ile wykonana budowa może być pozostawioną, czyli też ma być zmienioną lub zniesioną.

Niezależnie od tego orzeczenia można winnego ukarać w myśl §§. 51 i 52.

§. 55.

Wykonanie prawomocnych poleceń.

Jeżeli właściciel budynku, pomimo nałożenia kary za niedotrzymanie pierwszego terminu, nie dopełni w drugim przez Zwierzchność gminną oznaczonym terminie prawomocnego polecenia władz powołanych do wykonania tej ustawy, Zwierzchność gminna wykona to polecenie na jego koszt i stratę.

ROZDZIAŁ VII.

Postanowienia co do obszarów dworskich.

§. 56.

Zasadnicze postanowienia.

Obszary dworskie miejscowości, w których niniejsza ustawa obowiązuje, podlegają również postanowieniom tejże ustawy.

Zakres działania przyznany niniejszą ustawą Zwierzchności i Radzie gminnej, przechodzi na obszarze dworskim na przełożonego tegoż obszaru z wyjątkiem prawa karania (§. 52.), które przysługuje c. k. Starostwu i z wyjątkiem wypadków przewidzianych w §. 57. ustęp 1. i 2.

§. 57.

-Budowle pośród zabudowań gminy, oraz karczmy, szynkownie i t. d.

Wykonywanie wszystkich czynności policyi budowniczej, jak niemniej prawo karania za przekroczenie przepisów tej ustawy na tych częściach obszaru dworskiego, które leżą pośród zabudowań lub gruntów gminy, należy do zakresu działania gminy.

To samo odnosi się do karczmy, szynkowni i należących do nich stajni, szop i t. p. zabudowań, co do których w myśl ustawy o obszarach dworskich, sprawowanie policyi miejscowej należy do gminy.

Nadto, jeżeli budynek, który na obszarze dworskim ma być stawiany mniej aniżeli o 30 m. oddalonym będzie od zabudowanego terytorium gminy, winien przełożony obszarowi dworskiego zawiadomić o zamierzonej budowie Zwierzchność gminy.

Jeśli zaś Zwierzchność gminna mniema, że budynek ten stawiany jest wbrew przepisom niniejszej ustawy, i stąd zagraża niebezpieczeństwo, może o tem donieść Wydziałowi powiatowemu, który winien na tej podstawie zbadać rzecz i wydać orzeczenie, tak jak gdyby w tej sprawie do niego rekurs wniesiony został przeciw wydanemu w pierwszej instancji orzeczeniu.

Protokół

Obrad zaproszonej przez Wydział kraj. do L. 62.550/98 ankiety celem zbadania rozesłanego pismem Wydziału kraj. z 12 lipca 1898 L. 31.010 członkom sejmowej Komisji administracyjnej projektu ustawy budowniczej dla wsi i pomniejszych miast i miasteczek,

z dnia 3. listopada 1898.

Obecni: ze strony Wydziału krajowego: Adolf Vaybinger i Dr. Józef Wereszczyński, Członkowie Wydziału krajowego i Eugeniusz Pierożyński, sekretarz Wydz. krajowego.

Ze strony sejmowej komisji administracyjnej: Posłowie: 1) Czaykowski Władysław Wiktor, 2) Dr. Dworski Aleksander, 3) Dr. Jabłoński Stanisław, 4) Hr. Koziebrodzki Szczęśny, 5) Dr. Okuniewski Teofil, 6) Onyszkiewicz Mieczysław, 7) Rozwadowski Franciszek, 8) Sozański Feliks, 9) Hr. Szeptycki Jan, 10) Hr. Wodzicki Antoni, 11) Wójcik Franciszek.

Nieobecność swą usprawiedliwili: Klemens hr. Dzieduszycki, Dr. Górski i Wiktor Józef.

Ze strony ck. Rządu: C. k. Radca dworu Włodzimierz hr. Łoś.

Przewodniczący p. Adolf Vayhinger zagaiwszy posiedzenie, zaproponował uprosić p. Mieczysława Onyszkiewicza jako referenta sprawy w sejmowej Komisji administracyjnej, na referenta tejże samej sprawy w obecnej ankiecie, z czem zebranie zgodziło się jednomyślnie.

Hr. Wodzicki proponuje, aby odczytywać paragraf po paragrafie i dopiero przy różnicy zdań co do poszczególnych postanowień projektu, otwierać dyskusję.

P. Onyszkiewicz oświadcza, iż sejmowa Komisya uchwaliła już 17 paragrafów a w niektórych zmiany nieobjęte jego drukowanym referatem, dlatego zmiany te zakomunikuje przy odnośnych paragrafach, poczem odczytuje §. 1. w całości i dodaje, że sejmowa Komisya uchwaliła była do ustępu k) w miejsce wyrazów „łączenie słupów nad drogą lub ulicą publiczną i placem publicznym“, wstawić: „zakładanie sznurów szabasowych“, ob staje przy wniosku swoim do ustępu e) i zgadza się na wniosek Dep. I. do ustępu l).

Tu rozwinęła się przedewszystkiem dyskusya nad tem, jakie jest zadanie niniejszej ankiety.

Hr. Wodzicki twierdził, że jej zadaniem jest, dać Wydziałowi kraj. tylko ogólne wskazówki bez szczegółowego stylizowania pojedynczych postanowień, projekt bowiem i tak musi być przez Wydział krajowy następnie opracowany i Sejmowi przedłożony.

Po przemówieniu Dra Wereszczyńskiego, wyjaśnia p. Onyszkiewicz, że gdy Sejm

trwa za krótko, aby mógł dłuższy czas poświęcić dla rozpraw nad projektami ustaw i gdy czas ten nie jest i dla sejmowych Komisji wystarczającym do szczegółowego opracowania i przedyskutowania rozmaitych projektów ustaw, przeto z tych właśnie powodów, jak i z powodu zmiany członków Komisji przy każdej sesji sejmowej a tem samem przerwy rozpoczętych obrad nad poszczególnym niewykończonym w Komisji projektem ustawy, sejmowa Komisja administracyjna uchwaliła, by Wydział kraj, skoro z zamknięciem Sejmu i jego Komisje przestają istnieć, zwołał dla projektu ustawy budowniczej dla wsi i pomniejszych miast i miasteczek ankietę złożoną z członków sejmowej Komisji administr., czemu też Wydział kraj. zadość uczynił. Uchwalony przez taką ankietę projekt ułatwi w wysokim stopniu czynności przyszłej komisji administr., będzie ona bowiem mogła ograniczyć swe obrady ewentualnie tylko do tych punktów, które okazałyby się spornymi między uchwałami ankiety, i Wydziału krajowego lub wnioskami c. k. Rządu.

Poczem przystąpiono do szczegółowej dyskusji nad:

§. 1. Pp. Okuniewski, hr. Wodzicki, Jabłoński i Czaykowski domagają się ograniczenia wymagania konsensu tylko do najważniejszych robót, dla reszty zaś objętych §. 1. robót postanowić, że wystarczającym jest tylko zgłoszenie ich u naczelnika gminy, któremu przysługiwałoby prawo, do dni 8 zakazać wykonania odnośnej roboty. Gdyby w tym czasie zakaz wydany nie został, robota może być bez dalszej przeszkody wykonaną.

P. Jabłoński wnosi przytem — do czego przystępuje i hr. Wodzicki, ażeby opuścić z ustępu pierwszego wyrazy: „przedsięwzięcie takich zmian w istniejącym budynku“ i wyrazy: „stosunki sanitarne“ (wniosek hr. Wodzickiego), oraz opuścić postanowienia pod literami: *a, b, c, e, f, g, h, i, k*, i wstawić je na początku §. 2., jako roboty wymagające tylko zgłoszenia u naczelnika gminy pod podanym wyżej warunkiem.

Przeciw powyższemu wnioskowi oświadczyli się c. k. komisarz rządowy i pp. dr. Wereszczyński, Onyszkiewicz a po części i p. Sozański, ustawa obowiązywać ma bowiem nietylko wsie ale i miasta i miasteczka i możnaby dopuścić wyjątki tylko dla gmin wiejskich, zgłoszenia takie musiałyby być pisemne dla zapobieżenia zaprzeczeniu przedewszystkiem ze strony samej zwierzchności gminnej; muszą być przytem salwowane prawa osób trzecich.

Ck. komisarz. rząd. zaznacza, że takie postanowienie narazić może ustawę na odmowę sankcyi.

P. Onyszkiewicz stawia w końcu wniosek, ażeby postanowienia z ustępu *b*, „budowa zbiorników na wodę“, całego ustępu *e*, „wyprowadzenie lub zniesienie ścian i ogniowych murów“, *f*, wybicie drzwi lub okien i *g*, przeistoczenie lub podwyższenie dachu przybudowlach włościańskich nie wymagały konsensu ale tylko zgłoszenia u naczelnika gminy z prawem tegoż — zakazu wykonania odnośnej roboty a zakaz miałby być wydany najdalej do dni 6.

C. k. komis. rząd. zwraca uwagę, że i w tych wypadkach mogą być naruszone prawa sąsiadów, że zatem powinna im być pozostawioną możność bronienia praw swoich. Jeżeli zatem sąsiad podniesie zarzut, winno być przeprowadzone całe postępowanie tak, jak to przepisane jest w innych wypadkach, wymagających konsensu.

P. Okuniewski zauważa, że takie pretensje mogą być tylko prywatnej natury i winny być odesłane do drogi prawa.

Uchwalono: wniosek p. Onyszkiewicza z poprawką ck. komisarza rządowego.

Poprawka do ustępu *e* (stylistyczna) przyjęta. Ustęp ten będzie opiewał:

e) „Wyprowadzenie lub zniesienie ścian lub ogniowych murów“. Proponowana przez referenta poprawka do ustępu *k*, nie została przyjętą i utrzymano w mocy projekt Wydziału krajowego a to po przemówieniu hr. Wodzickiego i ck. komisarza rządowego, który stwierdził, że ustęp ten w brzmieniu proponowanym przez sejmową Komisję dopuszczałby właśnie potrzebę konsensu na zakładanie sznurów szabasowych i na gruntach należących do żydów, co sprzeciwiałoby się rozporz. ministr. z 11. lipca 1869 l. 1531.

Poprawkę do ustępu *l*, przyjęto z poprawką proponowaną przez Dep. I. Wydz. krajowego.

§. 2. został przyjęty.

§. 3. W dyskusji brali udział pp. hr. Wodzicki, Onyszkiewicz, dr. Wereszczyński, Vayhinger, Sozański, Jabłoński, Czaykowski i Pierożyński. Stawiano przytem wniosek mające na celu ułatwienia dla domów po miasteczkach, mianowicie, żeby postanowienia projektu odnosiły się względnie zawisłe były albo od ilości mieszkańców albo od wartości domu albo odnosiły się do zwykłych drewnianych domów parterowych. Wszy-

stkie te wnioski upadły, natomiast przyjęto wniosek dra Wereszczyńskiego, podług którego 2-gi ustęp rozpoczynać się winien: „Jeśli chodzi o budowę zwykłego parterowego domu włościańskiego czy to na wsi czy to w miasteczku“ i t. d.

C. k. komisarz rządowy oświadczył, że nie sądzi, by w tej stylizacji projekt natrafił na przeszkody ze strony c. k. rządu.

P. Onyszkiewicz wnosi następnie, aby w ostatnim ustępie dodać po słowie „Plany“: „albo szkice“ oraz by drugi i trzeci ustęp przestawić jako przedostatnie, co też przyjęto.

§. 4. P. Vayhinger wnosi, aby w 3. ustępie wstawić także obowiązek powoływania naczelnika straży pożarnej, jeśli w gminie straż taka jest zorganizowana.

Ck. komisarz rządowy oświadcza się za ustępem 3-cim podług wniosku Wydziału krajowego a przeciw wnioskowi referenta, wspominającemu tylko o jednym rzeczoznawcy. Odczytuje przytem art. XXXVII ust. wprowadz. cywilną procedurę sądową, domagając się wprowadzenia do projektu, iżby protokół komisji wymieniał nie tylko osoby przy komisji obecne ale i te, które mimo wezwania, nie jawiły się do komisji.

P. Czaykowski wnosi, by po słowie „reczoznawcę“ (podług wniosku referenta) dodać: „względnie znawców“ (w trzecim ustępie). Przy głosowaniu został ten ostatni wniosek przyjęty, oraz wniosek p. Vayhingera, wreszcie przyjęto proponowaną przez Dep. I zmianę przedostatniego ustępu.

§. 5. P. Vayhinger wnosi, ażeby do 2-go wstępu dodać: „zbytńia odległość od zabudowanej części gminy, utrudniająca wykonywanie policyi miejscowej, może być także przyczyną odmowy konsensu na budowę“.

Referent wnosi na przyjęcie tego dodatku, przyjęcie poprawki *ad b* z opuszczeniem wyrazów „podług niniejszej ustawy lub dawniejszych postanowień“, oraz przyjęcie poprawki *ad g*.

P. Okuniewski zwraca uwagę na włościańskie chaty pod lasem i możliwe szykany wójta.

Po wyjaśnieniu przewodniczącego, przyjęto powyższy dodatek i poprawki.

§. 6. Przyjęto.

§. 7. Referent wnosi, aby tu na końcu dodać: „Co do robót przy budowach włościańskich, o których mowa w §. 1. może być robota rozpoczęta, jeśli zakaz ich wykonania nie został wydany do dni 6.“

Sekret. Pierożyński zwraca uwagę, że stronom powinna być dana sposobność bronięcia praw swoich.

Dr. Wereszczyński podnosi, że z tego powodu mogą być w §. 1. tylko takie ułatwienia dla budowli włościańskich przyznane, które nie naruszają prawa osób trzecich a wówczas może być dodatek referenta do §. 7. wstawiony.

Po dyskusji przyjęto wniosek referenta z zastrzeżeniem dra Wereszczyńskiego.

§. 8. Przyjęto.

§. 9. Referent zawiadamia, że sejmowa Komisya uchwaliła, aby w drugim ustępie po wyrazach; „naczelnika gminy“; dodać: „i przełożonego obszaru dworskiego lub tychże zastępców“.

Po przemówieniu dra Okuniewskiego i sekret. Pierożyńskiego, który wyjaśnił, że w dalszym ustępie projekt Wydziału kraj. powołuje dlatego przełożonego obszaru dworskiego a względnie także i naczelnika gminy, ponieważ rozchodzić się może o budowę na obszarze dworskim lub w przestrzeni bliższej jak na 30 m. od zabudowanego terytorium gminy, przyjęto §. 9. bez dodatku Komisji a z opuszczeniem §. 25. z trzeciego ustępu.

§. 10. Przyjęto.

§. 11. Przyjęto.

§. 12. Na uwagi dra Okuniewskiego i p. Wójcika z mieniono w tytule i w przedostatnim ustępie wyraz z „państwa“ na „monarchii“, zresztą przyjęto.

Nie przyjęto zaś poprawki do 3-go ustępu od końca, aby dodać: „lub ustanowionych przez nich zastępców“, rozumie się bowiem, że każdy może ustanowić swego zastępcę względnie pełnomocnika.

Na tem przerwano posiedzenie do godz. 5. po poł.

Ciąg dalszy o godz. 5-tej wieczór.

Obecni jak wyżej. Ze strony c. k. rządu: c. k. Starszy radca budownictwa przy c. k. Namiestnictwie: Maciej Moraczewski.

§. 13. Przyjęto podług wniosków referenta i Dep. I.

§. 14. Referent zaznacza, że sejmowa Komisya przy jego wniosku uchwaliła ażeby po wyrazach: „Przy drogach, ulicach i placach, przy których bądź już znajdują się, bądź“, dodać: „według uznania komisji zdrojowej“ — obstate przy tem przy swoich wnioskach podanych pod b, i przyjmuje poprawki Dep. I. do ustępu drugiego i szóstego oraz do punktu 5-go i z wniosku rządowego poprawkę, iżby opuszczono z projektu wyraz „uzdrowiska“.

Hr. Wodzicki zgadza się z referentem, wnosi jednak, by do punktu 2. wniosku referenta dodano: i ogniotrwałym dachem kryte“.

Dr. Wereszczyński zgadza się z tym ostatnim dodatkiem i wnosi, by zamiast wniosku referenta, dotyczącego punktu 1. do 5. projektu Wydziału krajowego, wykreślono jedynie w szóstym od końca ustępie wyrazy: „przy drodze lub ulicy“.

Dr. Okuniewski wita chętnie wniosek hr. Wodzickiego, zwraca jednak uwagę, że budynki kąpielowe zwykle są daleko jeden od drugiego stawiane a stacye klimatyczne w górach nie mają ogniotrwałego materiału do krycia dachów.

Po gorącym poparciu wniosku hr. Wodzickiego przez referenta i odpowiedzi drowi Okuniewskiemu, przyjęto wnioski referenta i hr. Wodzickiego.

§. 15. Przyjęto podług wniosku Dep.

§. 16. Przyjęto.

§. 17. Referent wnosi, aby jako nowy §. 17. przyjąć proponowany przez Dep. — jako nowy §. 16., jednakże pod zmienionym tytułem: „Oznaczenie linii regulacyjnej“ ze zmianą ustępu pierwszego w ten sposób, iżby on brzmiał, jak następuje: „Dla poszczególnych części gminy, poszczególnych dróg, ulic lub placów publicznych, może Rada gminna na podstawie sporządzonego przez Zwierzchność gminną planu, ustanowić linię budowlaną (regulacyjną)“.

Dalsze dwa ustępy wniosku Dep. pozostają bez zmiany. Jako §. 18. zaś wnosi referent przyjmując wniosek Dep. pod tytułem: „Wywłaszczenie“ ze zmianą pierwszych trzech wierszów pierwszego ustępu jak następuje:

„Jeżeli ze względów publicznych a mianowicie względów sanitarnych, potrzeb komunikacyi, bezpieczeństwa od ognia lub wskutek ustanowienia linii regulacyjnej, okaże się potrzeba“ i t. d.

Powyższe wnioski przyjęto.

§. 18. Referent wnosi o przyjęcie jego wniosku, t. j. wstawienie nowego, drugiego ustępu, wniosek bowiem Dep. jest szerszy, idzie poza ramy §. 23. ust. państw. z 26. grudnia 1893 dz pp. Nr. 193 i dlatego obawia się ewentualnej odmowy sankcyi ustawy.

P. Jabłoński przemawiał za ulgami dla miasteczek.

C. k. komisarz rządowy na zapytanie przewodniczącego oświadczył, że co do wniosku referenta nie ma nic do nadmienienia, poczem wniosek ten przyjęto.

§. 19. Referent zgadza się z wnioskami Dep., należy tylko ustęp z wniosku rządowego stylistycznie poprawić.

C. k. komisarz rządowy domaga się uzupełnienia tego paragrafu postanowieniami:

- 1) co do budynków tylko ogniotrwałe krytych,
- 2) rozróżnić budynki słomą i drzewem kryte,
- 3) ograniczyć używania słomy tak, iżby tylko:
 - a) parterowe domy na wsi, najwyżej 4 m. wysokie można pokrywać słomą, trzcina lub szuwarem,
 - b) jednopiętrowe pokrywać gontami, dranicami i t. d.,
 - c) dwupiętrowe i wyższe tylko ogniotrwałe.
- 4) co do stodół, szop i t. d. wprowadzić pewne odległości od mieszkań i zakazać przybudowywać do nich domy z piecami lub palowiskami wogóle,
- 5) Rozmiary podwórza do zajazłu (6 m.) są zamałe.

Hr. Wodzicki wnosi, aby ustanowić tylko dwie kategorie budynków mianowicie: 1) parterowych, które mogą być kryte słomą, trzcina, szuwarem lub gontem, dranicami i deskami i 2) jednopiętrowych i wyższych, które muszą być ogniotrwałe kryte.

Pp. Wójcik, Sozański i dr. Okuniewski boją się odnośnych postanowień zwłaszcza, jeśli będzie iść o odbudowanie domu, który na tem samem miejscu już istniał.

P. Sozański wnosi, aby z proponowanego przez referenta nowego ustępu, który ma być po pierwszym ustępie wstawiony, opuszczono pierwsze słowo „Wyjątkowo“ a dodano: „jeśli stan finansowy budującego nie pozwala“.

Dr. Okuniewski wnosi, aby Wydział powiatowy był obowiązany do 30 dni sprawę załatwić.

Referent zgadza się z wnioskami pp. Sozańskiego i dra Okuniewskiego oraz z poprawką dra Wereszczyńskiego co do uwzględnienia także stosunków lokalnych, poczem wnioski a referenta przyjęto z podanymi wyżej modyfikacjami.

Referent oświadcza się dalej przeciw wnioskowi c. k. komisarza rządowego i hr. Wodzickiego, przyczem sekret. Pierożyński odczytał memoriał p. Merunowicza wniesiony do L. W. 64323/98 w sprawie wprowadzenia w kraju przymusu do krycia materiałem ogniotrwałym, względnie dachówką felcowaną. Poczem Przewodniczący odroczył dalsze obrady na dzień następujący 11-ta rano.

Ciąg dalszy 4. listopada 1898.

W obradach bierze udział również p. Trzeciecki Jan. Ze strony c. k. Rządu pt. Starszy radca Moraczewski.

Referent ponownie sprzeciwia się wnioskowi c. k. komisarza rząd. i hr. Wodzickiego i konstatuje, że postanowienie co do objętości podwórza wstawiono ściśle podług wymagania c. k. rządu.

Pp. Vayhinger i dr. Wereszczyński, jak niemniej dr. Okuniewski popierają wniosek hr. Wodzickiego

C. k. Komisarz rząd. wnosi, aby z 9-go ustępu opuścić słowa: „przeznaczone do zajazdu“ — i zwraca uwagę, że w kraju jest bardzo wiele stodół i szop pod jednym dachem z mieszkaniem, co niezmiernie wpływa na niebezpieczeństwo pożaru.

Pp. Wójcik, Trzeciecki, Czaykowski, Sozański i Dr. Okuniewski, przemawiają przeciw uciążliwym postanowieniom co do szop i stodół.

Pierożyński wyjaśnia, że postanowienia co do szop, stodół etc. dlatego w projekcie Wydziału kraj. opuszczone zostały, ponieważ pierwszy zasadniczy ustęp §. 19. — w proponowanym brzmieniu — przez c. k. Rząd przyjęty, rozróżnia odległość jednego gospodarstwa od drugiego a nie pojedynczych budynków między sobą; w obec tej zasady sprzecznym byłoby postanowienie o odległości szop, stodół itd. od domu mieszkalnego na jednym i tem samym gospodarstwie (obejściu).

Dr. Wereszczyński wnosi, by w miejsce 9-go ustępu postanowić, że czwarta część gruntu budowlanego nie ma być zabudowaną. Zwraca przytem uwagę, że nie można mówić o krzywdzie tego, który w obec proponowanych w ustępie pierwszym odległości, z powodu małej przestrzeni gruntu nie będzie mógł się pobudować, w obec tej krzywdy, jaką by on sąsiadom wyrządził, pobudowawszy się zbyt blisko nich, — gdyby zgorzał, poszłyby z dymem i obejściu jego sąsiadów.

Zwraca również uwagę, że jakkolwiek popiera wniosek hr. Wodzickiego, to poczuwa się do obowiązku zaznaczyć i słabą stronę tego wniosku mianowicie, że w ten sposób musiałyby wszystkie piętrowe domy kryte być ogniotrwałe, podczas gdy w innych miastach i miasteczkach podług obowiązujących ustaw budowniczych, Rady gminne oznaczyć mają rejon, w którym tylko ogniotrwałe i ogniotrwałe kryte budynki stawiane być mogą.

Stawia przeto wniosek, ażeby w trzecim ustępie zmienić postanowienia w ten sposób, iżby dla wsi pozostawione było dobrowolne ustanowienie takiego rejonu a dla miast i miasteczek ustawa przymusowo wprowadzała rzeczony rejon.

P. Dr. Okuniewski wnosi, ażeby pierwszy ustęp brzmiał jak następuje: „Materiałem nieogniotrwałym wolno pokrywać budowle tylko wówczas“ i t. d, i nie nakładać przymusu stawiania z ogniotrwałego materiału, popiera przytem ostatni wniosek Dra Wereszczyńskiego.

C. k. Komisarz rząd. wnosi o postanowienie, aby drzwi w kościołach, cerkwiach i domach modlitwy urządzone były do otwierania na zewnątrz.

Po przemówieniu referenta przystąpiono do głosowania, w którym:

Przyjęto ustęp pierwszy podług wniosku Dra Okuniewskiego z tem, że odpowiednio zmieniony być musi także nowy ustęp jako drugi — poprzednio uchwalony.

Wniosek hr. Wodzickiego upadł.

Wniosek c. k. komisarza rząd. co do krycia parterowych i jednopiętrowych domów — upadł.

Natomiast przyjęto wniosek, że domy począwszy od dwupiętrowych mają być ogniotrwale kryte.

Ustęp drugi projektu przyjęto.

Ustęp trzeci projektu przyjęto z poprawką Dra Wereszczyńskiego,

W miejsce ustępów 5. 7. i 8. projektu, przyjęto wniosek referenta i Dep. I. *ad b.*

Ustęp szósty projektu przyjęto.

Dodatkowy ustęp rządowy pod lit. d. przyjęto z zastrzeżeniem poprawki stylistycznej.

Wniosek c. k. komisarza rządowego co do drzwi na zewnątrz w kościołach itd. przyjęto.

Ustęp 9. projektu przyjęto podług wniosku Wydziału krajowego.

Wreszcie przedostatni i ostatni ustęp przyjęto podług wniosku referenta i Dep. I. *ad c. i d.*

Co do szop, stodół etc., referent nie stawiał wniosku, ponieważ takiego wniosku i Wydział krajowy nie stawia.

W ustępie a) wniosku referenta ma być w drugim wierszu zamiast „stawiania takich budowli“ — „na takie pokrywanie dachu“.

P. Rozwadowski wnosił na opuszczenie całego tego ustępu z powodu zmiany ustępu pierwszego projektu.

Wniosek ten jednak się nie utrzymał.

Co do memoriału p. Merunowicza, po przemówieniu dra Wereszczyńskiego, dra Okuniewskiego i referenta, ankieta uchwaliła wyrazić opinię, że przymus krycia dachów ogniotrwale, wprowadzony być winien w całym kraju jedynie co do budynków stawianych kosztem stron konkurencyjnych i zalecić Wydziałowi krajowemu wniesienie odpowiedniego projektu ustawy do Sejmu.

§. 20. Przyjęto z opuszczeniem wyrazu „ceglanych“ w 3-cim ustępie, bez uwzględnienia opinii c. k. rządu.

§. 21. P. Trzeciecki zwraca uwagę, że przy budynkach n. p. t. z. monsardach, trzeba by wyciągnąć ponad dach mur ogniochronny, co zeszpeciłoby całą budowę i wnosi, aby mur taki wymagany był tylko dla oddzielenia dwóch domów.

P. Sozański zwraca uwagę, że stajnie większe musiałyby również przedzielane być takim murem, co jest zbyteczne i obciążające.

C. k. komisarz rządowy zwraca uwagę co do wniosku p. Trzecieckiego, że mur niewyciągnięty ponad dach, nie jest ogniochronnym.

Dr. Wereszczyński zwraca uwagę na ostatni ustęp projektu, z którego po wykreśleniu w drugim wierszu słowa „zwykłych“, w trzecim: „wymienionych w §. 3“, a w czwartym: „drewnianej“, uczyni się zadość wszelkim życzeniom.

Referent zgadza się z wnioskiem ostatnim, poczem przyjęto §. 21. z proponowaną przez referenta i Dep. zmianą drugiego ustępu i przyjęto ostatni ustęp podług wniosku dra Wereszczyńskiego.

§§. 22. i 23. przyjęto bez dyskusji.

§. 24. p. Trzeciecki występuje przeciw zbyt wysokim wymiarom pokoi w miejscach kąpielowych.

C. k. komisarz rządowy wnosi o podwyższenie wymiarów okien dla budynków włościańskich na 1. m. wysokości i 60. cm. szerokości, oraz domaga się postanowienia o dwóch oknach w głównej izbie. Dr. Okuniewski sprzeciwia się temu stanowczo, gdyż i minimum wymiarów ustanowione w projekcie będzie w znacznej części kraju trudne do przeprowadzenia, jako sprzeczne z dotychczasowymi zwyczajami.

Referent sprzeciwia się również wnioskowi c. k. komisarza i uwagom p. Trzecieckiego. Przeciw wnioskowi c. k. komisarza przemawia wzgląd na ubytek ciepła, podróżenie opału — brak okien podwójnych. W miejscach kąpielowych goście zapłacą za zwiększone wymiary. Paragraf ten przyjęto podług wniosku Dep. I.

§. 25. C. k. komisarz rządowy wnosi, aby 30 cm. liczono od punktu najwyższego poziomu terenu, oraz aby nasypy ze starych budowli w ogóle do podłóg nie używano. W tym celu należy zmienić odnośne postanowienia.

Wnioski te przyjęto wraz z paragrafem i wnioskiem referenta.

§. 26. C. k. komisarz rządowy: Ponieważ projekt mówi, że z reguły zakazane jest zamieszkanie piwnic i strychów, przeto powinny być także postanowienia normujące wyjątkowe zezwolenie i domaga się takiego postanowienia.

P. Trzeciecki popiera ten wniosek i żąda opuszczenia wyrazu: „z reguły“.

Sekretarz Pierożyński wyjaśnia, że pierwotny projekt Wydziału krajowego nie zawierał żadnych postanowień co do zamieszkania piwnic i strychów. Dopiero c. k. rząd zaproponował w r. 1895. szczegółowe pod tym względem postanowienia, a gdy Wydział krajowy temu się sprzeciwił, zgodził się na brzmienie paragrafu podanego w projekcie ściśle podług wniosku rządowego.

Referent zwrócił uwagę, że ocenienie wyjątków można zostawić władzom do rozstrzygnięcia ewentualnie w toku instancyi, poczem przyjęto paragraf podług wniosku Dep. I.

Na tem przerwano obrady do godz 5-ej po poł.

Ciąg dalszy o godz. 5-ej wieczór.

Obecni j. w.

§. 27. i 28. przyjęto bez dyskusyi podług wniosku Dep. I.

§. 29. przyjęto tak samo z poprawką, że każda izba kuchenna winna mieć przynajmniej 6. m.² powierzchni.

§. 30. Przyjęto.

§. 31. Referent nie zgadza się z wnioskiem Dep. i podnosi swój wniosek, wniosek bowiem Wydziału kraj. nigdy nie będzie wykonany.

P. Trzeciecki występuje przeciw postanowieniom tego paragrafu i życzyłby sobie, by go całkiem opuścić, albo co najwyżej pozostawić tylko ustęp pierwszy.

Dr. Okuniewski występuje przeciw imperatywnemu tonowi projektu — powinno być: „należy się starać“ lub coś podobnego.

P. Sozański zgadza się z pp. Trzecieckim i drem Okuniewskim i zauważa, że przepis o zbiornikach na nawóz w odległości 10 m. od domu mieszkalnego, jest niewykonalny.

P. Wójcik występuje również przeciw temu ostatniemu przepisowi.

P. Rozwadowski broni projektu, wykazując, że choroby epidemiczne po wsiach szerzą się gwałtownie właśnie dla braku wychodków a zanieczyszczania całego obejścia.

C. k. komisarz rządowy broni również projektu, wykazując korzyści dla samego włościanina z urzędzenia wychodków. Dopuszcza jednak możliwość uwalniania pod tym względem od obowiązku przez Wydział powiatowy i Wydział krajowy.

Dr. Okuniewski zgadza się z taką modyfikacją i proponuje, aby uwalniano także domy o 30. m. od siebie odległe.

Dr. Wereszyński wnosi, by projekt uzupełnić postanowieniem, że „Wydział powiatowy a w toku instancyi i Wydział krajowy, może tak w poszczególnych wypadkach, jak niemniej na pewien czas i w całych miejscowościach uwolnić od obowiązku urzędzenia wychodków“, albo postanowić, że „Wydział powiat. i Wydział krajowy zatwierdzi, w których miejscowościach ustawa na razie nie obowiązuje“, albo wreszcie: „Rada gminna uchwali czas, od kiedy te postanowienia mają obowiązywać, przyczem Rady gminne w miasteczkach musiałyby uchwalić rejon, w którym postanowienia o wychodkach miałyby obowiązywać.“

P. Sozański stawia wniosek: „Czas wejścia w życie postanowień tego paragrafu po wsiach, zależy od stosownej uchwały Rady gminnej“.

P. dr. Dworski dodaje: „zatwierdzonej przez Wydział powiatowy“.

Wniosek p. Sozańskiego z poprawką dra Dworskiego zyskał 6 głosów, przyczem dr. Dworski zastrzega się, że miał na myśli tylko urządzenie wychodków przy domach już istniejących.

Referent występuje przeciw wnioskowi dra Wereszyńskiego i p. Sozańskiego, natomiast podnosi wniosek dra Okuniewskiego, względnie c. k. komisarza rządowego, ażeby ustęp pierwszy uzupełnić dodatkiem: „W poszczególnych jednak wypadkach może Wydział powiatowy a w toku instancyi — Wydział krajowy, uwolnić budują-

cego od tego obowiązku". W miejsce czwartego ustępu, który będzie ostatnim, wnosi przyjąć wniosek referenta sejmowej komisji.

Uchwała: Ankieta przyjmuje obydwie te wnioski referenta.

P. Wójcik wnosi, ażeby odległości zbiorników na nawóz zmienić tak, iżby zbiornik odległym był od domu mieszkalnego na 2 m., od studni na 10 m., a od granic sąsiada na 1 m.

Dr. Okuniewski popiera ten wniosek.

C. k. komisarz rządowy stwierdza, że 10 m. odległość od domu mieszkalnego jest rzeczywiście za wielką, ale w każdym razie należałoby wzbронić składania nawozu przed frontem domu.

Referent wnosi pozostawić tylko 10 m. odległości od studni.

Dr. Wereszyński wnosi ze względu na prawa sąsiadów, ażeby odległość od ich granicy ustanowić na 2 m.

Wniosek referenta z poprawką d-ra Wereszczyńskiego uchwalono.

§. 32. Przyjęto z poprawką dra Okuniewskiego, aby w pierwszym ustępie po słowie: „gnojowisk“ dodać: „ze stajen“ i poprawką stylistyczną referenta: „Odprowadzanie nieczystości płynnych wszelkiego rodzaju, jako to: ścieków kuchennych i domowych, ścieków z dołów kloacnych, gnojowisk, ze stajen, ścieków ze zakładów przemysłowych“ itd.

§§. 33. i 34. przyjęto bez zmiany.

§. 35. P. Wójcik wnosi, aby odległość kuźni nieogniotrwale zbudowanych zmniejszyć do 20 m.

Pp. Sozański i dr. Okuniewski sprzeciwiają się temu, zwłaszcza po uwadze pana Trzecieckiego, że z powodu odległości takiej kuźni na 20 m., premia asekuracyjna od wszystkich sąsiednich budynków jest znacznie wyższą.

Wniosek p. Wójcika upadł, zresztą paragraf przyjęto.

§. 36. P. Vayhinger wnosi, by proponowaną odległość zwiększyć na 50 m. z wyjątkiem budynków parafialnych.

C. k. komisarz rządowy wnosi, by i dla cerkwi tę samą odległość ustanowić.

P. Sozański wnosi, by dla kaplic przyznać wyjątek.

Rozwinęła się dyskusja nad tym wypadkiem, co zrobić, jeśli budowla już istniała, i ma być na tem samym miejscu na nowo stawiana lub rekonstruowana.

Ankieta zgodziła się, że dla takich wyjątków, jak dla budynków parafialnych, kaplic itd. wystarczy zamieszczone w projekcie słowo „z reguły“, które pozostawić należy jak to Dep. wnosi, poczem wniosek p. Vayhingera przyjęto z poprawką: „z reguły nie bliżej jak na 50 m.“

§. 37. C. k. komisarz rządowy wnosi, aby ustęp. 1. opuścić; ustęp 2. będzie rozpoczynać się od słowa: „Na ogrodzeniach“ etc.

Paragraf ten przyjęto z poprawką c. k. komisarza rząd.

§. 38. P. Sozański wnosi, dodać w drugim ustępie wniosku Dep. po słowie „wybrukowany“, słowa: „lub wyszutrowany“.

Pp. dr. Okuniewski i Trzeciecki wnoszą o ulgi dla studzien w polu.

Referent wyjaśniwszy, że rozchodzi się o nieznaczny koszt, wnosi przyjąć wniosek Dep. z poprawką p. Sozańskiego, co też uchwalono.

§. 39. Przyjęto.

§. 40. Referent nie zgadza się z pierwszą poprawką wnoszoną przez Dep., albowiem w tym kierunku proponuje przyjąć osobny §. 45., drugą poprawkę Dep. zmienić ze słów: „w obecności stron interesowanych“ na: „w obecności budującego“, i przyjmuje trzecią poprawkę Dep. z opuszczeniem wyrazu: „tylko“.

P. dr. Okuniewski wnosi, a p. Trzeciecki popiera, by koszta komisji Wydziału powiatowego ponosił fundusz powiatowy.

Wniosek ten upadł, przyjęto natomiast wniosek Dep. z poprawkami referenta.

§. 41. C. k. komisarz rządowy występuje przeciw wyjątkowemu wcześniejszemu zezwoleniu na zamieszkanie (drugie zdanie 1-go ustępu) i przedstawia skutki pod względem sanitarnym i co do łatwości powstania grzyba, wnosi przeto, aby w pierwszym zdaniu opuścić słowo „z reguły“, a drugie zdanie całkiem opuścić.

Pp. dr. Wereszczyński, Trzeciecki i referent przemawiają za pozostawieniem paragrafu bez zmiany, co też uchwalono.

§. 42. Na wniosek p. Wójcika przyjęto z opuszczeniem wyrazu „drobiu“ i t. p.

§. 43. Przyjęto podług wniosku referenta Komisji Sejm.

§. 44. Przyjęto z poprawką dra Okuniewskiego do ustępu *f.* „utrzymywano budynki czysto, porządnie i w dobrym stanie“.

§. 45. Nowy paragraf przyjęto podług wniosku referenta.

§. 45. „Rada gminna“ przyjęto.

§. 46. Przyjęto z dodatkiem referenta po lit. *d.* „ustanawia takse dla znawców (§. 9)“.

§. 47. Przyjęto podług wniosku Dep. ze zmianą w ten sposób, że „Wydział krajowy ma prawo nadzoru nad wykonaniem“ etc. a to po wyjaśnieniu ze strony sekr. Pierożyńskiego, że potrzeba takiego postanowienia wynika z trudności w urzędowaniu Wydziału krajowego i po poparciu wniosku ze strony dra Okuniewskiego.

§§. 48. do 55. przyjęto bez zmiany i podług wniosku Dep., poczem Przewodniczący zamknął obrady ankiety.

Sekretarz:

Pierożyński. w. r.

Przewodniczący:

Vayhinger. w. r.